

Lettre d'orientation « compétence Espaces Verts »

TABLE DES MATIERES

CHAPITRE I Introduction

CHAPITRE II Analyse du contexte

CHAPITRE III Synthèse managériale

CHAPITRE IV Aperçu des objectifs stratégiques et opérationnels

IV.1 OS 1 : DÉVELOPPER ET AMÉNAGER DES INFRASTRUCTURES VERTES ET DE LA NATURE EN VILLE

IV.1.1 OO 1.1. : AMENAGER DE NOUVEAUX ESPACES VERTS PUBLICS DANS LES ZONES DE CARENCE

IV.1.1.1 Réalisations 2015

IV.1.1.2 Planning 2016

IV.1.1.3 Budget:

IV.1.1.4 Partenaires et conditions de réussite:

IV.1.2 OO 1.1. : RESTAURER LES PARCS DEGRADEES ET EN OPTIMISER L'EQUILIBRE DES FONCTIONS

IV.1.2.1 Réalisations 2015

IV.1.2.2 Planning 2016

IV.1.2.3 Budget:

IV.1.2.4 Partenaires et conditions de réussite:

IV.1.3 OO 1.2. : DIFFUSER ET À ASSEOIR LE PLAN DE MAILLAGE JEUX ET SPORT COMME UNE PRIORITÉ POLITIQUE AUPRÈS DES PRINCIPAUX ACTEURS POTENTIELS (POUVOIRS PUBLICS, ENTREPRISES DU SECTEUR, ETC..)

IV.1.3.1 Réalisations 2015

IV.1.3.2 Planning 2016

IV.1.3.3 Budget:

IV.1.3.4 Partenaires et conditions de réussite:

IV.1.4 OO 1.2. : INVESTIR EN VUE DE D'AUGMENTER LE RESEAU LUDO-SPORTIF EXISTANT AU SEIN DES ESPACES VERTS REGIONAUX PAR L'OUVERTURE AU PUBLIC DE PLUSIEURS NOUVEAUX AMENAGEMENTS AINSI QUE PAR L'ENTAME DE NOUVEAUX PROJETS EN VUE DE REALISATIONS PROGRAMMEES SUR LES PROCHAINES ANNEES

IV.1.4.1 Réalisations 2015

IV.1.4.2 Planning 2016

IV.1.4.3 Budget:

IV.1.4.4 Partenaires et conditions de réussite:

IV.1.5 OO 1.2. : METTRE EN ŒUVRE DE DEUX GROS PROJETS D'AMPLEUR REGIONALE VISANT LA CREATION DE DEUX DES QUATRE POLES RECREATIFS DE RAYONNEMENT REGIONAL PREVUS DANS LE PROGRAMME DE MAILLAGE JEUX

IV.1.5.1 Réalisations 2015

IV.1.5.2 Planning 2016

Beleidsbrief "bevoegdheid Groene ruimten"

INHOUDSTAFEL

HOOFDSTUK I Inleiding

HOOFDSTUK II Omgevingsanalyse

HOOFDSTUK III Managementssamenvatting

HOOFDSTUK IV Overzicht van de strategische en operationele doelstellingen

IV.1 SD 1: ONTWIKKELING EN AANBRENGEN VAN GROENE INFRASTRUCTUUR EN VAN DE NATUUR IN DE STAD

IV.1.1 OD 1.1.: NIEUWE OPENBARE GROENE RUIMTEN AANLEGGEN IN DE TEKORTZONES

IV.1.1.1 Realisaties 2015

IV.1.1.2 Planning 2016

IV.1.1.3 Budget:

IV.1.1.4 Partners en slaagvoorwaarden:

IV.1.2 OD 1.1.: BESCHADIGDE PARKEN RESTAUREREN EN ER HET EVENWICHT VAN DE FUNCTIES OPTIMALISEREN

IV.1.2.1 Realisaties 2015

IV.1.2.2 Planning 2016

IV.1.2.3 Budget:

IV.1.2.4 Partners en slaagvoorwaarden:

IV.1.3 OD 1.2.: HET SPEEL- EN SPORTNETWERK VERSPREIDEN EN VASTSTELLEN ALS EEN POLITIEKE PRIORITEIT BIJ DE BELANGRIJKSTE POTENTIËLE SPELERS (OVERHEDEN, BEDRIJVEN IN DE SECTOR ENZOVOORT)

IV.1.3.1 Realisaties 2015

IV.1.3.2 Planning 2016

IV.1.3.3 Budget:

IV.1.3.4 Partners en slaagvoorwaarden:

IV.1.4 OD 1.2.: INVESTEREN OM HET BESTAANDE SPEEL- EN SPORTNETWERK IN DE GEWESTELIJKE GROENE RUIMTEN UIT TE BREIDEN DOOR VERSCHILLENDE NIEUWE INRICHTINGEN TE OPENEN VOOR HET PUBLIEK EN DOOR NIEUWE PROJECTEN AAN TE VATTEN MET HET OOG OP VOOR DE KOMENDE JAREN GEPLANDE REALISATIES

IV.1.4.1 Realisaties 2015

IV.1.4.2 Planning 2016

IV.1.4.3 Budget:

IV.1.4.4 Partners en slaagvoorwaarden:

IV.1.5 OD 1.2.: TWEE GROTE PROJECTEN VAN GEWESTELIJKE OMVANG UITVOEREN MET HET OOG OP DE CREATIE VAN TWEE VAN DE VIER RECREATIEPOLEN MET GEWESTELIJKE UITSTRALING ZOALS OPGENOMEN IN HET SPEELNETWERKPROGRAMMA

IV.1.5.1 Realisaties 2015

- IV.1.5.3 Budget:
- IV.1.5.4 Partenaires et conditions de réussite:
- IV.1.6 OO 1.3. : CREER DE NOUVEAUX POTAGERS ACCESSIBLES AU PUBLIC
  - IV.1.6.1 Réalisations 2015
  - IV.1.6.2 Planning 2016
  - IV.1.6.3 Budget:
  - IV.1.6.4 Partenaires et conditions de réussite:
- IV.2 OS 2 : GÉRER QUALITATIVEMENT LES INFRASTRUCTURES VERTES ET LA NATURE EN VILLE
  - IV.2.1 OO 2.1. : ASSURER L'ENTRETIEN HORTICOLE ET TECHNIQUE DES ESPACES VERTS
    - IV.2.1.1 Réalisations 2015
    - IV.2.1.2 Planning 2016
    - IV.2.1.3 Budget:
    - IV.2.1.4 Partenaires et conditions de réussite:
  - IV.3 OS 3 : PROMOUVOIR L'USAGE DES ESPACES VERTS AUPRÈS DES CITOYENS ET EN ASSURER L'ACCESSIBILITÉ
    - IV.3.1 OO 3.1. : ASSURER UNE BONNE DYNAMIQUE EVENEMENTIELLE SUR LES TERRAINS DONT L'IBGE A LA GESTION, TOUT EN VEILLANT AU MAINTIEN DE L'INTEGRITE DES ESPACES ET AU RESPECT DES DIFFERENTS USAGERS ET RIVERAINS
      - IV.3.1.1 Réalisations 2015
      - IV.3.1.2 Planning 2016
      - IV.3.1.3 Budget:
      - IV.3.1.4 Partenaires et conditions de réussite:
    - IV.4 OS 4 : ETRE LE CENTRE D'EXPERTISE EN MATIÈRE D'ESPACES VERTS ET DE NATURE AUPRÈS DES ACTEURS PUBLICS ET PRIVÉS
      - IV.4.1 OO 4.1. : POURSUIVRE L'ELABORATION DES TEXTES REGLEMENTAIRES EN APPLICATION DE L'ORDONNANCE PESTICIDES ET VEILLER A LEUR MISE EN ŒUVRE DANS LE RESPECT DES PRESCRIPTIONS DE L'ORDONNANCE
        - IV.4.1.1 Réalisations 2015
        - IV.4.1.2 Planning 2016
        - IV.4.1.3 Budget:
        - IV.4.1.4 Partenaires et conditions de réussite:
      - IV.4.2 OO 4.1. : DEPOSER LES 3 ARRETES DE DESIGNATION NATURA 2000 EN VUE DE LEUR ADOPTION PAR LE GOUVERNEMENT EN 3E LECTURE
        - IV.4.2.1 Réalisations 2015
        - IV.4.2.2 Planning 2016
        - IV.4.2.3 Budget:
        - IV.4.2.4 Partenaires et conditions de réussite:
      - IV.4.3 OO 4.1. : METTRE EN ŒUVRE LES MESURES PRIORITAIRES DU PLAN NATURE DANS LE RESPECT DES PRESCRIPTIONS ET DU PLANNING
        - IV.4.3.1 Réalisations 2015
        - IV.4.3.2 Planning 2016

- IV.1.5.2 Planning 2016
- IV.1.5.3 Budget:
- IV.1.5.4 Partners en slaagvoorwaarden:
- IV.1.6 OD 1.3.: NIEUWE VOOR HET PUBLIEK TOEGANKELIJKE MOESTUINEN AANLEGGEN
  - IV.1.6.1 Realisaties 2015
  - IV.1.6.2 Planning 2016
  - IV.1.6.3 Budget:
  - IV.1.6.4 Partners en slaagvoorwaarden:
- IV.2 SD 2: DE GROENE INFRASTRUCTUUR EN DE NATUUR IN DE STAD OP KWALITATIEVE WIJZE BEHEREN
  - IV.2.1 OD 2.1.: HET TUINBOUWKUNDIG EN TECHNISCH ONDERHOUD VAN DE GROENE RUIMTEN VRIJWAREN
    - IV.2.1.1 Realisaties 2015
    - IV.2.1.2 Planning 2016
    - IV.2.1.3 Budget:
    - IV.2.1.4 Partners en slaagvoorwaarden:
  - IV.3 SD 3: HET GEBRUIK VAN DE GROENE RUIMTEN BIJ DE BURGERS PROMOTEN EN ER DE TOEGANKELIJKHEID VAN VRIJWAREN
    - IV.3.1 OD 3.1.: EEN GOEDE DYNAMIEK OP HET GEBIED VAN EVENEMENTEN VRIJWAREN OP DE TERREINEN DIE HET BIM BEHEERT EN TEGELIJK WAKEN OVER HET BEHOUD VAN DE INTEGRITEIT VAN DE RUIMTEN EN TOEZIEN OP HET RESPECT VOOR DE VERSCHILLENDE GEBRUIKERS EN BUURTBEWONERS
      - IV.3.1.1 Realisaties 2015
      - IV.3.1.2 Planning 2016
      - IV.3.1.3 Budget:
      - IV.3.1.4 Partners en slaagvoorwaarden:
    - IV.4 SD 4: HET INTERNE EXPERTISECENTRUM ZIJN INZAKE GROENE RUIMTEN EN NATUUR BIJ PUBLIEKE EN PRIVATE SPELERS
      - IV.4.1 OD 4.1.: VOORTWERKEN AAN HET OPSTELLEN VAN DE REGELGEVENDE TEKSTEN BIJ TOEPASSING VAN DE ORDONNANTIE INZAKE PESTICIDEN EN EROP TOEZIEN DAT ZE WORDEN TOEGEPAST MET INACHTNEMING VAN DE VOORSCHRIFTEN VAN DE ORDONNANTIE
        - IV.4.1.1 Realisaties 2015
        - IV.4.1.2 Planning 2016
        - IV.4.1.3 Budget:
        - IV.4.1.4 Partners en slaagvoorwaarden:
      - IV.4.2 OD 4.1.: DE 3 BESLUITEN BETREFFENDE DE AANWIJZING TOT NATURA 2000-GEBIEDEN INDIENEN MET HET OOG OP HUN GOEDKEURING DOOR DE REGERING IN 3DE LEZING
        - IV.4.2.1 Realisaties 2015
        - IV.4.2.2 Planning 2016
        - IV.4.2.3 Budget:
        - IV.4.2.4 Partners en slaagvoorwaarden:
      - IV.4.3 OD 4.1.: DE PRIORITAIRE MAATREGELEN VAN HET NATUURPLAN UITVOEREN MET INACHTNEMING VAN DE

IV.4.3.3 Budget:

IV.4.3.4 Partenaires et conditions de réussite:

IV.4.4 OO 4.2. : REpondre aux
demandes d'avis relatives à l'impact des
projets sur les sites Natura 2000 et/ou le
maillage vert dans les délais légaux

IV.4.4.1 Réalisations 2015

IV.4.4.2 Planning 2016

IV.4.4.3 Budget:

IV.4.4.4 Partenaires et conditions de réussite:

IV.4.5 OO 4.3. : Planifier et mettre en
œuvre le monitoring en matière
d'espaces verts et de nature

IV.4.5.1 Réalisations 2015

IV.4.5.2 Planning 2016

IV.4.5.3 Budget:

IV.4.5.4 Partenaires et conditions de réussite:

**Annexe 1 : Tableau récapitulatif de tous les objectifs
stratégiques (OS) et objectifs opérationnels (OO)**

Annexe 2 : Agenda de la réglementation

**Annexe 3 : Etat des lieux concernant la suite donnée aux
recommandations de la Cour des comptes**

LISTE D'ABREVIATIONS

BEPALINGEN EN DE PLANNING

IV.4.3.1 Realisaties 2015

IV.4.3.2 Planning 2016

IV.4.3.3 Budget:

IV.4.3.4 Partners en slaagvoorwaarden:

IV.4.4 OD 4.2.: BINNEN DE WETTELIJKE
TERMIJNEN ANTWOORD GEVEN OP DE VERZOEKEN
TOT ADVIES IN VERBAND MET DE IMPACT VAN DE
PROJECTEN OP DE NATURA 2000-GEBIEDEN EN/OF
HET GROENE NETWERK

IV.4.4.1 Realisaties 2015

IV.4.4.2 Planning 2016

IV.4.4.3 Budget:

IV.4.4.4 Partners en slaagvoorwaarden:

IV.4.5 OD 4.3.: DE MONITORING INZAKE
GROENE RUIMTEN EN NATUUR PLANNEN EN
UITVOEREN

IV.4.5.1 Realisaties 2015

IV.4.5.2 Planning 2016

IV.4.5.3 Budget:

IV.4.5.4 Partners en slaagvoorwaarden:

**Bijlage 1: Samenvattende tabel van alle strategische
doelstellingen (SD) en operationele doelstellingen (OD)**

Bijlage 2: Regelgevingsagenda

**Bijlage 3: De stand van zaken over het gevolg dat aan
de aanbevelingen van het Rekenhof werd gegeven**

LIJST MET AFKORTINGEN

CHAPITRE I Introduction

La présente lettre d'orientation 2016 s'inscrit dans le cadre de l'arrêté bruxellois relatif aux modalités du contrôle de gestion du 24/10/2014. Conformément à cet arrêté, la note d'orientation 2014-2019 rédigée l'année dernière doit faire l'objet d'une actualisation au travers d'une lettre d'orientation annuelle. Cette lettre vise à rendre compte des réalisations de 2015 et de la planification des activités pour 2016 et accompagne la présentation de l'exercice budgétaire 2016 au gouvernement et au parlement. En termes méthodologiques, Bruxelles Environnement a opté pour une présentation concise se concentrant sur les réalisations ayant une portée stratégique importante pour l'année 2016. La présente lettre n'a donc pas pour objet de présenter de manière exhaustive l'ensemble des activités réalisées de manière quotidienne et récurrente au sein de l'organisme mais bien de se concentrer sur les enjeux et dossiers prioritaires de l'année 2016 au regard du contexte actuel et en lien avec les priorités politiques ou les enjeux de modernisation au sein de Bruxelles Environnement. Au niveau des sources, une attention particulière a été apportée à la cohérence de la lettre d'orientation avec les documents programmatiques préexistants (contrat d'administration, note d'orientation, programme de travail et plans thématiques).

CHAPITRE II Analyse du contexte

Tout en présentant un degré élevé d'urbanisation, Bruxelles est une ville verte dotée d'un riche patrimoine naturel. 54% (soit +/- 8.600ha) de la superficie de la Région bruxelloise est couverte par de la végétation dont environ 1.750 ha de bois et forêt. Cependant, les surfaces agricoles diminuent vu les lotissements, il en restait 312 ha en 2007.

3.037ha des 802 espaces couverts de végétation sont pleinement accessibles au public (de droit et de fait). La répartition de ces espaces végétalisés est cependant très inégale :

- dans la partie centrale et dense de Bruxelles, il existe un déficit important d'espace vert public et privé alors que la densité d'habitant est forte ;
- la 1ère couronne de Bruxelles se caractérise par un bâti dense avec des intérieurs d'îlots plantés offrant un potentiel de verdoisement , et par la présence de grands parcs historiques ;
- la 2ème couronne de Bruxelles présente un tissu bâti « poreux » et inscrit dans un environnement vert globalement de qualité avec encore de nombreuses friches .

Il existe plus de 300 aires de jeux régionales et communales en Région bruxelloise. La répartition spatiale de ces espaces est inégale. Des zones de carence sont identifiées, notamment dans la partie centrale et dense de Bruxelles. Il manque également d'espaces de jeux adaptés pour les familles, des jeux pour les moins actifs, pour les grands enfants (10-12 ans) et les enfants handicapés.

Les parcs régionaux accueillent près de 500 événements

HOOFDSTUK I Inleiding

Deze beleidsbrief 2016 sluit aan bij het Brussels besluit betreffende de modaliteiten van de beheerscontrole van 24/10/2014. Overeenkomstig dit besluit moet de beleidsnota 2014-2019 die vorig jaar werd opgesteld worden geactualiseerd door middel van een jaarlijkse beleidsbrief. Deze brief bevat een uiteenzetting van de verwezenlijkingen van 2015 en een overzicht van de geplande activiteiten voor 2016 en gaat gepaard met de voorstelling van het begrotingsjaar 2016 aan de regering en aan het parlement. Op methodologisch vlak opteerde Leefmilieu Brussel voor een beknopte presentatie die zich focust op de verwezenlijkingen die een belangrijke strategische draagwijdte hebben voor het jaar 2016. De bedoeling van deze brief is dus niet om een alomvattende voorstelling te geven van alle dagelijkse en recurrente activiteiten binnen de organisatie maar eerder om een gericht beeld te verschaffen van de uitdagingen en prioritaire dossiers voor het jaar 2016 gezien vanuit de huidige context en in samenhang met de politieke prioriteiten of de uitdagingen op het vlak van modernisering binnen Leefmilieu Brussel. Op het vlak van de gehanteerde bronnen werd bijzondere aandacht besteed aan de samenhang van de beleidsbrief met de reeds bestaande programmadocumenten (bestuursovereenkomst, beleidsnota, werkprogramma en themaplannen).

HOOFDSTUK II Omgevingsanalyse

Ondanks de hoge graad van verstedelijking is Brussel een groene stad met een rijk natuurlijk erfgoed. 54% (i.e. ± 8.600 ha) van de oppervlakte van het Brussels Gewest is bedekt met vegetatie waarvan ongeveer 1.750 ha met bossen en wouden. De landbouwgrond neemt echter af door de verkavelingen; in 2007 was er nog maar 312 ha.

3.037 ha van de 802 met vegetatie bedekte ruimten zijn volledig toegankelijk voor het publiek (in rechte maar ook in de feiten). De spreiding van deze begroeide ruimten is echter zeer ongelijk:

- in het dichtbevolkte centrale deel van Brussel is er een aanzienlijk tekort aan openbare en private groene ruimten terwijl de bevolkingsdichtheid hoog is;
- de 1ste kroon van Brussel wordt gekenmerkt door een dichte bebouwing met beplante binnenterreinen van huizenblokken die ingroeningspotentieel te bieden hebben en door de aanwezigheid van grote historische parken;
- de 2de kroon van Brussel vertoont een 'poreus' bebouwd weefsel dat geïntegreerd is in een - globaal gezien - kwaliteitsvolle groene omgeving met nog tal van braakliggende terreinen.

Er zijn meer dan 300 gewestelijke en gemeentelijke speelpleinen in het Brussels Gewest. De ruimtelijke spreiding van deze ruimten is ongelijk. Er zijn tekortzones geïdentificeerd, met name in het dichtbevolkte centrale deel van Brussel. Er is ook een tekort aan aangepaste speelruimten voor gezinnen en aan spelen voor minder actieve kinderen, grote kinderen (10-12 jaar) en gehandicapte kinderen.

Jaarlijks verwelkomen de gewestelijke parken bijna 500

chaque année. Ceux-ci respectent une charte qui nécessite d'être renforcée en matière de nuisances sonores, d'obligation de tri des déchets, d'économie des ressources et d'accessibilité. Il y a sur la région carence en espaces adaptés à des événements importants, ce qui induit localement des surcharges pénibles pour les riverains ou une inadéquation aux lieux. La période de juin à septembre est la plus chargée.

Le rôle des gardiens animateurs à l'égard de l'accueil du public dans les espaces verts est important. Ils encadrent des activités sportives ou culturelles en instruisant de nouveaux comportements éco-responsables. L'évolution de ce métier nécessite d'être mise en exergue afin de faire reconnaître ces emplois auprès des jeunes.

Suivant la densité du couvert végétal, la richesse spécifique est la plus élevée en périphérie de la Région. Pour assurer la préservation de ce riche patrimoine naturel, 2 350 ha, soit 14,6% de la superficie de la Région bénéficient d'un statut de protection active au titre de la conservation de la nature. La consolidation de cette protection nécessite d'être poursuivie par l'adoption des arrêtés de désignation des sites Natura 2000 et, ensuite, des plans de gestion Natura 2000.

De nombreuses espèces se trouvent en effet encore en situation précaire, essentiellement par la raréfaction de leurs habitats ou l'altération de la qualité de l'environnement. A contrario, la Région bruxelloise est confrontée à une pression croissante des espèces invasives (plantes et oiseaux en particulier).

Pour ce qui concerne le contexte institutionnel et socioéconomique dans lequel la DEV inscrit son action, il importe de souligner que, d'une façon générale, la multiplication des enjeux et des procédures, la raréfaction des terrains et la compétition accrue entre les fonctions urbaines la réalisation des projets d'aménagement se complexifie.

evenementen. Deze evenementen leven een charter na dat dient te worden versterkt met betrekking tot geluidshinder, de verplichting om afval te sorteren, de bezuiniging van de middelen en de toegankelijkheid. Er is in het Gewest een tekort aan ruimten die aangepast zijn aan grote evenementen, waardoor er op lokaal vlak een overbelasting ontstaat die voor de buurtbewoners lastig om dragen is of niet aangepast is aan de plaatsen. De meeste evenementen vinden plaats in de periode van juni tot september.

Voor de parkwachters/animatoren is er een belangrijke rol weggelegd op het vlak van het onthaal van het publiek in de groene ruimten. Ze begeleiden sportieve of culturele activiteiten door nieuw ecologisch verantwoord gedrag aan te leren. Het is nodig om de evolutie van dit beroep onder de aandacht te brengen met als doel bij jongeren erkenning voor dergelijke banen te creëren.

Afhankelijk van de dichtheid van de plantengroei is de specifieke rijkdom het grootst in de rand van het Gewest. Met het oog op de instandhouding van dit rijke natuurlijke erfgoed wordt een gebied van 2.350 ha, i.e. 14,6% van de oppervlakte van het Gewest, actief beschermd in het kader van het behoud van de natuur. Deze bescherming moet verder worden geconsolideerd door de goedkeuring van de besluiten tot aanwijzing van de Natura 2000-gebieden en vervolgens door de plannen voor het beheer van Natura 2000.

Heel wat soorten verkeren immers nog in een kwetsbare situatie, voornamelijk omdat hun woongebieden zeldzamer worden of omdat de kwaliteit van het leefmilieu afneemt. Anderzijds moet het Brussels Gewest het hoofd bieden aan een steeds grotere druk van invasieve soorten (meer bepaald planten en vogels).

Wat betreft de institutionele en sociaaleconomische context van de werking van de afdeling Groene Ruimten (AGR) is het belangrijk om te benadrukken dat, algemeen, de uitvoering van projecten van ruimtelijke ordening steeds complexer wordt door de vermenigvuldiging van belangen en procedures, het zeldzamer worden van terreinen en de toegenomen concurrentie tussen stedelijke functies.

CHAPITRE III Synthèse managériale

Les infrastructures vertes et bleues fournissent des services écosystémiques (biodiversité, régulation hydrologique, régulation climatique, agriculture urbaine...) mais sont surtout essentielles socialement pour satisfaire les besoins d'une population de plus en plus nombreuse et habitant des logements de plus en plus petits.

Face aux défis démographiques, l'enjeu est de préserver l'offre en espaces verts et naturels dans la région et d'améliorer leur répartition spatiale en renforçant l'offre en espaces verts et leur accessibilité dans le pentagone et dans la première couronne. La constitution de corridors verts reliant entre eux les espaces verts et naturels jusqu'au centre-ville doit permettre de rapprocher la nature des Bruxellois et de renforcer la résilience des écosystèmes.

Le développement de l'agriculture urbaine s'observant dans la plupart des villes des pays occidentaux constitue également une priorité pour les prochaines années, en particulier par l'aménagement de nouvelles parcelles potagères accessibles au public et le développement d'un agrobiopôle régional.

Le développement du maillage jeux vise quant à lui à accroître, équilibrer et dynamiser les fonctions ludiques dans l'espace public, particulièrement en milieu dense, en vue de répondre plus adéquatement à la demande d'un public jeune grandissant. A terme, l'ambition est également de créer en Région bruxelloise au moins 3 pôles récréatifs de rayonnement régional (Quai des Matériaux, Parc de Laeken, Hippodrome de Boitsfort).

Considérant l'impact positif de la pratique d'activités sportives de plein air pour la santé, le développement de l'offre sportive de proximité via la création d'infrastructures de quartier de type instruments de fitness dans les parcs, parcours de jogging et santé, pistes de pétanques, agoraspace, etc. est également d'importance.

La gestion des infrastructures vertes et de la nature se doit aussi d'être exemplaire, tant au niveau de l'efficacité que du respect des principes écologiques, afin de créer des espaces plus accueillants pour la biodiversité, avec des paysages plus agréables à vivre pour les usagers.

Enfin, la mise en œuvre des textes réglementaires relatifs à la conservation de la nature et à l'utilisation des pesticides et l'élaboration des plans et des programmes stratégiques visant l'intégration de la nature en ville et la gestion écologique des espaces verts constitue également un objectif d'importance pour garantir une évolution favorable du cadre de vie des Bruxellois.

CHAPITRE IV Aperçu des objectifs stratégiques et opérationnels

La Division Espaces Verts (DEV) de Bruxelles Environnement assume les compétences relatives à l'aménagement et la restauration des parcs, des jardins ainsi que des équipements fonctionnels et récréatifs de ces

HOOFDSTUK III Managementssamenvatting

De groene en blauwe infrastructuur verschaft ecosysteemdiensten (biodiversiteit, hydrologische regulering, klimaatregulering, stadslandbouw ...), maar is vooral op sociaal vlak essentieel om te voldoen aan de noden van een alsmaar toenemende bevolking die in steeds kleinere woningen leeft.

Ten opzichte van de demografische uitdagingen komt het erop aan het aanbod inzake groene en natuurlijke ruimten in het Gewest te behouden en de ruimtelijke spreiding ervan te verbeteren, door het aanbod aan groene ruimten evenals de toegankelijkheid ervan in de vijfhoek en in de eerste kroon te versterken. De samenstelling van deze groene corridors die de groene en natuurlijke ruimten tot in het stadscentrum onderling verbinden, moet de natuur dichter bij de Brusselaars brengen en de weerstand van de ecosystemen versterken.

De ontwikkeling van de stadslandbouw, die zich voordoet in de meeste steden in westerse landen, is eveneens een prioriteit voor de komende jaren, meer bepaald door nieuwe moestuinpercelen aan te leggen die voor het publiek toegankelijk zijn en door een gewestelijke agrobiopool te ontwikkelen.

De ontwikkeling van het speelnetwerk beoogt de ludieke functies op de openbare ruimte te doen toenemen, in evenwicht te brengen en te dynamiseren, in het bijzonder in dichtbevolkte omgevingen, om beter te kunnen inspelen op de vraag van een jong publiek dat ouder wordt. Op termijn bestaat de ambitie er ook in om in het Brussels Gewest ten minste 3 recreatiepolen met gewestelijke uitstraling te creëren (Materialenkaai, Park van Laken, Hippodroom van Bosvoorde).

Gelet op de positieve gevolgen van sportbeoefening in open lucht voor de gezondheid is het ook belangrijk om het sportaanbod in de buurt te ontwikkelen via de aanleg van wijkinfrastructuur van het type fitnessstoestellen in de parken, jogging- en gezondheidsparcours, petanquebanen, agoraspace enzovoort.

Het beheer van de groene infrastructuur en de natuur moet ook een voorbeeldfunctie vervullen, zowel wat betreft de efficiëntie als de inachtneming van de ecologische principes, met als doel ruimten te creëren die geschikter zijn voor de biodiversiteit en met voor de gebruikers aangenamere landschappen.

Tot slot vormen ook de tenuitvoerlegging van de wet- en regelgeving inzake natuurbehoud en het gebruik van bestrijdingsmiddelen evenals de uitwerking van strategische plannen en programma's voor de integratie van de natuur in de stad en het ecologisch beheer van de groene ruimten belangrijke doelstellingen om een gunstige evolutie van het levenskader van de Brusselaars te waarborgen.

HOOFDSTUK IV Overzicht van de strategische en operationele doelstellingen

De afdeling Groene Ruimten (AGR) van Leefmilieu Brussel is bevoegd voor de aanleg en de restauratie van de parken, tuinen en de functionele en recreatieve

mêmes espaces verts. La DEV est également en charge de l'entretien horticole et technique des espaces verts ainsi que des missions relatives à l'accueil du public : ouverture et fermeture des parcs, animation, surveillance, maintien de la propreté et promotion des comportements responsables.

Concrètement, la DEV coordonne les études préalables, mène la conception de projets d'aménagement en interne ou via des bureaux extérieurs et fait réaliser les travaux. Ces réalisations permettent de renforcer le maillage vert et la biodiversité tout en répondant aux besoins exprimés par les Bruxellois en matière de parcs publics, cheminements verts pour la mobilité douce, infrastructures récréatives et sportives de plein air, jardinage et agriculture urbaine. La qualité des espaces et en particulier des parcs historiques et patrimoniaux est assurée dans le temps par des travaux périodiques de restauration.

La DEV assure également la gestion quotidienne des infrastructures dont elle a la charge en s'appuyant sur ses équipes d'architectes-paysagistes, jardiniers, gardiens animateurs, agents de propreté et arboristes ou en confiant les travaux à des entreprises externes. A cet effet, la DEV développe et applique des plans de gestion et des cahiers des charges adaptés.

Pour un accueil optimal du public dans les espaces qu'elle gère, la DEV veille à l'animation des parcs publics et au bon déroulement des événements qui y sont organisés. Des actions de sensibilisation du public à la nature en ville sont par ailleurs organisées en partenariat avec une série d'acteurs.

En tant que centre d'expertise en matière d'espaces verts et de nature, la DEV assure l'évolution et la mise en œuvre des textes réglementaires relatifs à la conservation de la nature et à l'utilisation des pesticides. Elle élabore des plans et des programmes stratégiques et de gestion visant l'intégration de la nature en ville et la gestion écologique des espaces verts. Elle est aussi amenée à apporter soutien et conseils aux acteurs désireux d'agir dans ce sens et à remettre des avis légaux en la matière. Enfin, elle coordonne la surveillance de l'état de conservation des espèces et des habitats naturels sur le territoire régional.

Les 4 objectifs stratégiques suivants ont donc été formulés pour la division :

1. Développer et aménager des infrastructures vertes et de la nature en ville ;
2. Gérer qualitativement les infrastructures vertes et de la nature en ville ;
3. Promouvoir l'usage des espaces verts auprès des citoyens et en assurer l'accessibilité ;
4. Etre le centre d'expertise en matière d'espaces verts et de nature auprès des acteurs publics et privés.

Ces objectifs se basent principalement sur deux « programmes » : le développement du « Maillage Vert », et le Plan régional nature (en approbation). Le maillage vert vise à créer de nouveaux espaces dans les zones de carence et à interconnecter les espaces verts. Le plan nature vise à développer la nature en ville et à renforcer le rôle des services écosystémiques des infrastructures vertes en ville.

Pour assurer ses missions, la DEV peut compter sur la collaboration de plus de 300 agents dont près de 2/3 sont de niveau E pour moins d'1/5 de niveau d'encadrement (A + B) :

voorzieningen in de betrokken groene ruimten. De AGR staat ook in voor het tuinbouwkundig en technisch onderhoud van de groene ruimten en is belast met opdrachten in verband met onthaal van het publiek: de parken openen en sluiten, animatie, bewaking, de netheid in stand houden en verantwoord gedrag bevorderen.

Concreet coördineert de AGR de voorafgaande studies, heeft ze de leiding over de conceptie van inrichtingsprojecten, intern of via externe bureaus, en laat ze de werken uitvoeren. Deze realisaties laten toe het groene netwerk en de biodiversiteit te versterken en tegelijk tegemoet te komen aan de behoeften van de Brusselaars inzake openbare parken, groene wegen voor een zachte mobiliteit, recreatie- en sportinfrastructuur in open lucht, tuinieren en stadslandbouw. De kwaliteit van de ruimten en meer bepaald van de historische parken en erfgoedparken wordt door de tijd verzekerd door middel van periodieke restauratiewerken.

De AGR staat ook in voor het dagelijks beheer van de infrastructuur die aan haar is toevertrouwd en steunt daarvoor op haar teams van landschapsarchitecten, tuiniers, parkwachters/animatoren, netheidsambtenaren en boomkwekers of vertrouwt de werken toe aan externe bedrijven. Daartoe ontwikkelt de AGR aangepaste beheerplannen en bestekken en past ze die toe.

Voor een optimaal onthaal van het publiek in de ruimten die ze beheert, ziet de AGR toe op de animatie in de openbare parken en op het goede verloop van de evenementen die er plaatsvinden. In samenwerking met een hele reeks actoren organiseert de afdeling acties om het publiek te sensibiliseren voor de natuur in de stad.

Als expertisecentrum inzake groene ruimten en natuur staat de AGR in voor de evolutie en de tenuitvoerlegging van de wet- en regelgeving inzake natuurbehoud en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Ze stelt strategische en beheerplannen en -programma's op met als doel de natuur in de stad te integreren en met het oog op het ecologisch beheer van de groene ruimten. Voorts levert ze ondersteuning en verleent ze advies aan de spelers die in dit domein wensen te handelen; ze geeft ter zake ook juridisch advies. Tot slot coördineert ze het toezicht op de staat van bewaring van de natuurlijke ruimten en habitats op het gewestelijk grondgebied.

Bijgevolg werden de volgende 4 strategische doelstellingen geformuleerd voor de afdeling Groene Ruimten:

1. Ontwikkeling en aanbrengen van groene infrastructuur en van de natuur in de stad;
2. De groene infrastructuur en de natuur in de stad op kwalitatieve wijze beheren;
3. Het gebruik van de groene ruimten bij de burgers promoten en er de toegankelijkheid van vrijwaren;
4. Het intern expertisecentrum inzake groene ruimten en natuur bij de overheidsspelers zijn.

Deze doelstellingen steunen voornamelijk op twee zogenaamde programma's: de ontwikkeling van het 'groene netwerk' en het Gewestelijk natuurplan (in de fase van goedkeuring). Het groene netwerk heeft tot doel nieuwe ruimten te creëren in de tekortzones en de groene ruimten met elkaar te verbinden. Het natuurplan heeft tot doel de natuur in de stad te ontwikkelen en de rol van de ecosystemendiensten van de groene infrastructuur in de stad te versterken.

Om haar opdrachten te vervullen kan de AGR rekenen op de medewerking van meer dan 300 beambten van wie bijna 2/3 van het niveau E en minder dan 1/5 van kaderniveau (A + B):

A	B	C	D	E	Total général
25,8	19,5	17,8	57,8	217,8	338,7

Pour l'accomplissement de ses missions, la DEV travaille aussi en partenariat avec de nombreux acteurs institutionnels et associatifs :

- Administrations et OIP régionaux : Bruxelles développement Urbain, Direction des Monuments et Sites, Bruxelles Mobilité, CRMS, CityDev, Bruxelles Propreté, STIB, Innoviris,
- Administration fédérale : Infrabel, Beliris, SPF environnement, Belspo
- Administration des autres régions : Agentschap Bos en Groen, DGRNE, Vlaamse Land Maatschappij
- Administrations communales et zones de police: Services suivant la localisation des espaces gérés.
- Institutions scientifiques : Institut Royal des Sciences Naturelles, Jardin Botanique, Institut Royal Météorologique, Musée de Tervueren, IRPA, MRAH, Bibliothèque nationale.
- Universités : ULB, UCL, Vito, KUL, RUG divers laboratoires et services
- Associations naturalistes : Natagora, Aves, CEBO, CEBE, Naturalistes de Belgique....
- Associations horticoles : Société royale Linnéenne et de Flore, Bibliothèque René Pechère,
- Associations de quartier ou de terrain: Infirmières de rue, Bravvo, Brusk, St Vincent de Paul, Toestand...

IV.1 OS 1 : DÉVELOPPER ET AMÉNAGER DES INFRASTRUCTURES VERTES ET DE LA NATURE EN VILLE

Le concept du « Maillage Vert » est le guide de cet objectif. Déjà inscrit en complément du PRD en 1998 et repris pleinement dans le Plan Régional de Développement de 2002, le «maillage vert » vise à encourager le développement qualitatif et quantitatif des espaces verts. Il s'agit d'optimiser les services écosystémiques des espaces verts existants, de créer des nouveaux espaces pour compléter l'offre et de développer et d'aménager des éléments ponctuels et linéaires du paysage qui seront progressivement reliés entre eux pour permettre la constitution d'un réseau. La constitution de ces corridors verts reliant entre eux les espaces verts et naturels jusqu'au centre-ville doit permettre de rapprocher la nature des Bruxellois. A terme, l'ambition est de mettre à disposition de chaque Bruxellois un espace vert dans un rayon de 400 mètres de son logement.

En matière de nouveaux aménagements, l'accent est mis sur des espaces centraux dans la zone du canal et sur des maillons de la promenade verte : Quai des matériaux, Parc de la Senne, Agrobiopôle de la Pede, parc potager du plateau Engeland.

En matière de restauration de parcs historiques (Cinquantenaire, Tournay-Solvay, Duden, Woluwe..), Bruxelles dispose d'une importante expérience bâtie en commun avec Beliris, la Directions des Monuments et Sites et la CRMS. Un cahier des charges et des principes ont été développés en commun pour identifier les périodes de référence et adapter les parcs existants aux besoins

A	B	C	D	E	Algemeen totaal
25,8	19,5	17,8	57,8	217,8	338,7

Om haar opdrachten uit te voeren werkt de AGR ook samen met tal van institutionele spelers en verenigingen:

- Gewestelijke administraties en ION's: Brussel Stedelijke Ontwikkeling, Directie Monumenten en Landschappen, Mobiel Brussel, KCML, CityDev, Net Brussel, MIVB, Innoviris.
- Federale administraties: Infrabel, Beliris, FOD Milieu, Belspo.
- Administraties van de andere gewesten: Agentschap Bos en Groen, DGRNE, Vlaamse Landmaatschappij.
- Gemeentebesturen en politiediensten: diensten in functie van de ligging van de beheerde ruimten.
- Wetenschappelijke instellingen: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Kruidtuin, Koninklijk Meteorologisch Instituut, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, KIK, KMKG, Koninklijke Bibliotheek van België.
- Universiteiten: ULB, UCL, Vito, KUL, RUG, diverse laboratoria en diensten.
- Natuurverenigingen: Natagora, Aves, CEBO, MOB, Naturalistes de Belgique ...
- Tuinbouwverenigingen: Société royale Linnéenne et de Flore, Bibliotheek René Pechère.
- Wijk- of terreinverenigingen: Infirmières de rue, Bravvo, Brusk, St Vincent de Paul, Toestand ...

IV 1: ONTWIKKELING EN AANBRENGEN VAN GROENE INFRASTRUCTUUR EN VAN DE NATUUR IN DE STAD

Het concept 'groen netwerk' is de leidraad voor deze doelstelling. Het 'groene netwerk', dat al ter aanvulling was opgenomen in het GewOP van 1998 en een volwaardig onderdeel was van het Gewestelijk Ontwikkelingsplan van 2002, wil de kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van de groene ruimten bevorderen. Het gaat erom de ecosysteemdiensten van de bestaande groene ruimten te optimaliseren, nieuwe ruimten te creëren om het aanbod aan te vullen en specifieke en lineaire landschapselementen te ontwikkelen en aan te leggen die stap voor stap met elkaar zullen worden verbonden om zodoende een netwerk tot stand te kunnen brengen. De samenstelling van deze groene corridors die de groene en natuurlijke ruimten tot in het stadscentrum onderling verbinden, moet de natuur dicht bij de Brusselaars brengen. Op termijn is het de ambitie ervoor te zorgen dat alle Brusselaars binnen een straal van 400 meter rond hun woning over een groene ruimte kunnen beschikken. Inzake nieuwe inrichtingen ligt de nadruk op centrale ruimten in de kanaalzone en op schakels van de Groene Wandeling: Materialenkaai, Zennepark, Agrobiopool van Pede, moestuinpark van het Engelandplateau.

Inzake de restauratie van historische parken (Jubelpark, Tournay-Solvay, Duden, Woluwe ...) beschikt Brussel over heel wat ervaring die de Stad samen met Beliris, de Directie Monumenten en Landschappen en de KCML heeft opgebouwd. Samen hebben ze een bestek en principes uitgewerkt om de referentieperiodes te identificeren en de bestaande parken aan de huidige noden aan te passen. Gelet

actuels. La restauration de ces parcs est importante, vu leur localisation, pour leur conserver et améliorer leurs capacités d'accueil et pour préserver leur patrimoine architectural et naturel.

Plusieurs plaines de jeux feront l'objet de réaménagements pour en accroître la capacité d'accueil et diversifier leur offre d'activité ludique et sportive : des interventions sont prévues au parc Roi Baudouin en phases I, II et III au Jardin Botanique, au Parc de Liedekerke et au parc du Scheutbos.

Document source de l'OS

- Plan régional de développement et projet de plan régional de développement durable
- Projet de Plan régional nature

Partenaires et conditions de réussite

L'aménagement de nouveaux espaces verts urbains est un processus assez long qui peut prendre entre 5 et 10 ans pour des projets d'une certaine ampleur. La difficulté et la longueur d'étapes telles que l'obtention de la maîtrise foncière par acquisition ou convention ou bail, le consensus des partenaires impliqués ou l'assainissement du sol rend leur planification délicate.

Des collaborations avec la SAF et les communes sont à réussir. Dans le cadre du protocole Beliris l'avancement des projets dépend fortement des procédures et des ressources internes de l'administration fédérale.

Finalement le développement de nouveaux aménagements n'est pertinent et possible que si Bruxelles Environnement a la garantie de disposer des moyens pour les entretenir par des ressources nouvelles ou adaptées.

Moyens

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts
21.003.11.01.7422 Conventions d'aménagement d'espaces verts

IV.1.1 OO 1.1. : AMENAGER DE NOUVEAUX ESPACES VERTS PUBLICS DANS LES ZONES DE CARENCE

De nouveaux espaces verts seront aménagés dans les zones de carence pour diversifier et enrichir l'offre aux citoyens, pour améliorer la biodiversité et l'environnement bruxellois, pour accompagner la densification en cours et corriger les déséquilibres dans la distribution des espaces verts sur le territoire régional.

Les réalisations 2015 et les projets 2016 concernent principalement les espaces suivants :

- Parc de la Senne : Il s'agit d'aménager un parc linéaire sur l'ancien tracé de la Senne en plein cœur du quartier Masui particulièrement dense et déficitaire en espace vert.
- Prairie Dolez : Il s'agit d'aménager un espace attenant au plateau Engeland et situé sur le passage de la promenade verte aménagé en 2014. Ce projet complète l'infrastructure verte en prévoyant des chemins de promenade, des potagers, un verger, une pâture et des zones écologiques.

op hun ligging is de restauratie van deze parken belangrijk om hun onthaalcapaciteiten te behouden en te verbeteren, alsook om hun architecturaal en natuurlijk erfgoed in stand te houden.

Meerdere speelpleinen zullen worden heraangelegd om hun onthaalcapaciteit uit te breiden en hun aanbod aan ludieke en sportieve activiteiten te diversifiëren: er zijn interventies voorzien in het Koning Boudewijnpark (fasen I, II en III), de Kruidtuin, het Liedekerkepark en het Scheutbospark.

Brondocument van de SD

- Gewestelijk Ontwikkelingsplan (GewOP) en ontwerp van Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO)
- Ontwerp van Gewestelijk natuurplan

Partners en slaagvoorwaarden

De aanleg van nieuwe groene ruimten in de stad is een vrij lang proces dat 5 tot 10 jaar kan duren voor projecten van een zekere omvang. Het is niet eenvoudig om dergelijke projecten te plannen als gevolg van de moeilijke en lange procedures die moeten worden doorlopen, zoals het verwerven van het beheer van de grond door aankoop of (huur)overeenkomst, de consensus van de betrokken partners of de bodemsanering.

Er moeten samenwerkingsverbanden met het FAS en de gemeenten tot stand worden gebracht. In het kader van het Beliris-protocol hangt de vorderingsstaat van de projecten sterk af van de procedures en interne middelen van de federale administratie.

Uiteindelijk is de ontwikkeling van nieuwe inrichtingen slechts relevant en mogelijk als Leefmilieu Brussel er zeker van is dat ze kan beschikken over de nodige middelen om ze te onderhouden, via nieuwe of aangepaste middelen.

Middelen

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten
21.003.11.01.7422 Overeenkomsten voor de aanleg van groene ruimten

IV.1.1 OD 1.1.: NIEUWE OPENBARE GROENE RUIMTEN AANLEGGEN IN DE TEKORTZONES

Er zullen nieuwe groene ruimten worden aangelegd in de tekortzones om het aanbod voor de stadsbewoners te diversifiëren en te verrijken, om de biodiversiteit en het milieu in Brussel te verbeteren, om de aan de gang zijnde verdichting te begeleiden en het gebrek aan evenwicht in de verdeling van de groene ruimten over het gewestelijk grondgebied bij te sturen.

De realisaties in 2015 en de projecten voor 2016 hebben voornamelijk betrekking op de volgende ruimten:

- Zennepark: aanleg van een lineair park op het oude tracé van de Zenne, midden in de Masuiwijk die bijzonder dicht bevolkt is en waar er een tekort is aan groene ruimten.
- Dolez-grasland: aanleg van een ruimte die grenst aan het Engelandplateau, op het stuk van de Groene Wandeling dat in 2014 werd aangelegd. Dit project vult de groene infrastructuur aan door te voorzien in wandelwegen, moestuinen, een boomgaard, een graasweide en ecologische zones.

- Vallée du Vogelzang : La vallée du Vogelzang s'étend au sud de l'hôpital Erasme et du cimetière d'Anderlecht. Une partie seulement est déjà accessible au public. Il s'agit d'aménager le passage de la promenade verte, de prévoir des zones d'accueil et de promenade, de mettre en valeur le paysage rural de fond de vallée, la biodiversité, les zones humides et la rivière.
- Butte du Kattenberg au parc de Laeken. Depuis les années 1970, cette partie remarquable du parc de Laeken est interdite au public en raison du danger que représente les grands hêtres instables qui s'y trouvent. Ce site classé présente un intérêt patrimonial, écologique, et paysager très élevé. L'objectif est de restaurer les valeurs du site et, surtout, d'y permettre l'accès du public qui pourra apprécier le caractère particulier de l'endroit et jouir d'une offre de promenade élargie.
- Espaces verts dans les pôles de développement (Reyers, Gare de l'Ouest, Porte de Ninove, ...) : En concertation avec les nombreux acteurs intervenant sur ces sites, il s'agit d'étudier et de prévoir les aménagements d'espaces verts à réaliser en accompagnement de la densification de ces pôles. Rajouter une brève description du champ de l'OO et de sa finalité afin d'axer les rubriques suivantes exclusivement sur les finalités

IV.1.1.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Les grandes réalisations 2015 sont les suivantes :

- Parc de la Senne : Les travaux d'aménagement sont en cours sur la 1ère section du parc.
- Prairie Dolez : Le projet d'aménagement de la « prairie Dolez » a été finalisé, la demande de permis a été déposée et le marché de travaux a été attribué.
- Vallée du Vogelzang : Le projet a été développé, le cahier des charges a été préparé et la demande de permis d'urbanisme a été introduite.
- Butte du Kattenberg au parc de Laeken. Le projet a été développé, le cahier des charges a été préparé et la demande PU a été introduite.
- Espaces verts dans les pôles de développement : Participation de la DEV aux réflexions et débats liés à l'étude de ces projets.

IV.1.1.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 sera de poursuivre l'aménagement de nouveaux espaces verts.

Description des actions et projets

Pour 2016, les projets principaux sont les suivants :

- Parc de la Senne : finalisation de l'aménagement de la 1ère section et ouverture au public d'un espace vert nouveau dans cette zone centrale très densément bâtie de la Région, début du chantier d'aménagement d'une seconde section.
- Prairie Dolez : démarrage du chantier

- Vogelzangvallei: de Vogelzangvallei ligt ten zuiden van het Erasmusziekenhuis en de begraafplaats van Anderlecht. Slechts een deel ervan is toegankelijk voor het publiek. Het gaat om de aanleg van het stuk van de Groene Wandeling, de creatie van onthaal- en wandelzones en de waardering van het rurale landschap op de valleibodem, de biodiversiteit, de vochtige gebieden en de rivier.
- Kattenbergheuvel in het park van Laken. Sinds de jaren 1970 heeft het publiek geen toegang meer tot dit merkwaardige deel in het park van Laken, wegens het gevaar dat de grote onstabiele beuken die er staan vertegenwoordigen. Dit beschermd landschap heeft een grote erfgoed-, ecologische en landschappelijke waarde. Het doel bestaat erin de troeven van het landschap te herstellen en, bovenal, het publiek opnieuw toegang te verlenen zodat het waardering krijgt voor het specifieke karakter van deze plek en een ruimer wandelaanbod geniet.
- Groene ruimten in de ontwikkelingspolen (Reyers, Weststation, Ninoofse Poort ...): in overleg met de vele spelers die in deze gebieden tussenkomen, gaat het erom een onderzoek te voeren naar en te voorzien in de aanleg van te realiseren groene ruimten om de verdichting van deze polen te begeleiden. Een korte beschrijving van het toepassingsgebied van de OD en van haar doel toevoegen om de volgende rubrieken uitsluitend te richten op de doelstellingen.

IV.1.1.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

De grote realisaties in 2015 zijn de volgende:

- Zennepark: de werken van aanleg zijn in uitvoering in het 1ste deel van het park.
- Dolez-grasland: het project van aanleg van het Dolez-grasland werd afgewerkt, de vergunningsaanvraag werd ingediend en de opdracht voor aanneming van werken werd toegewezen.
- Vogelzangvallei: het project werd ontwikkeld, het bestek werd opgemaakt en de aanvraag van stedenbouwkundige vergunning werd ingediend.
- Kattenbergheuvel in het park van Laken. Het project werd ontwikkeld, het bestek werd opgemaakt en de aanvraag van stedenbouwkundige vergunning werd ingediend.
- Groene ruimten in de ontwikkelingspolen: deelname van de AGR aan de denkoefeningen en de debatten in verband met de studie van deze projecten.

IV.1.1.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 bestaat erin verder te gaan met de aanleg van nieuwe groene ruimten.

Omschrijving van de acties en projecten

Voor 2016 zijn de belangrijkste projecten de volgende:

- Zennepark: de aanleg van het 1ste deel voltooiën en een nieuwe groene ruimte openen voor het publiek in dit zeer dicht bevolkt centraal gebied van het Gewest, begin van de werken voor de aanleg van een tweede deel.
- Dolez-grasland: begin van de werken tot aanleg in de loop

d'aménagement en cours d'année.

- Vallée du Vogelzang : finalisation du projet et attribution du marché de travaux.
- Butte du Kattenberg : finalisation du projet, attribution du marché de travaux et début de chantier.
- Reyers : poursuite de la participation de la DEV à l'étude de projet de parc public dont elle est pressentie pour être le futur gestionnaire.
- Porte de Ninove : les jalons stratégiques de la contribution de la DEV seront posés en préparation de la prise en gestion de l'espace.
- Début des processus d'étude de nouveaux projets d'aménagement pour le Val d'Or, les Serres du Fleuriste, Dalle RER de la gare de Boitsfort, le Maillage Vert Kawwberg/plateau Engeland.

IV.1.1.3 Budget:

21.001.08.01.1211	Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts
21.003.11.01.7422	Conventions d'aménagement d'espaces verts
21.003.11.02.7422	Acquisition de patrimoine

IV.1.1.4 Partenaires et conditions de réussite:

La réussite des projets sous-tendant l'objectif implique le respect des conditions suivantes vis-à-vis desquelles la DEV ne dispose pas de la totale maîtrise :

- Parc de la Senne : obtenir les ressources indispensables à la gestion, réussir la collaboration avec la SLRB pour construire un local pour les gardiens, réussir la synchronisation avec les projets connexes du Contrat de Quartier.
- Prairie Dolez : obtenir le PU, aplanir les oppositions éventuelles en relation avec l'affectation en Zone de Haute Valeur Biologique (ZVHVB) et Zone Natura 2000
- Vallée du Vogelzang : finaliser les acquisitions foncières, obtenir le PU, réussir la coordination avec Erasme, le CCN Vogelzang, la Région Flamande
- Butte du Kattenberg : obtenir le PU dans le contexte d'un dossier sensible pour la CRMS.
- Porte de Ninove : obtenir un consensus sur l'option de base du projet, laquelle est encore en débat entre les très nombreux partenaires
- Reyers : obtenir un consensus sur l'option de base du projet, laquelle est encore en débat entre les très nombreux partenaires

IV. 1.2 OO 1.1. : RESTAURER LES PARCS DEGRADES ET EN OPTIMISER L'EQUILIBRE DES FONCTIONS

La restauration et l'optimisation des parcs existants vise à conserver et améliorer leurs capacités d'accueil du public tout en préservant leur patrimoine architectural et naturel.

Les réalisations 2015 et les projets 2016 concernent principalement les espaces suivants :

van het jaar.

- Vogelzangvallei: voltooiing van het project en gunning van de opdracht voor aanneming van werken.
- Kattenbergheuveld: voltooiing van het project, gunning van de opdracht voor aanneming van werken en aanvang van de werken.
- Reyers: de AGR blijft deelnemen aan de studie van het project voor openbaar park en wordt gepolst om er de toekomstige beheerder van te worden.
- Ninoofse Poort: de strategische mijlpalen van de bijdrage van de AGR worden gelegd tijdens de voorbereiding van het in beheer nemen van de ruimte.
- Begin van de processen tot studie naar nieuwe projecten van aanleg voor het Goudal, de Serres van de Bloemist, de GEN-dal van het station van Bosvoorde, het groene netwerk Kawwberg/Engelandplateau.

IV.1.1.3 Budget:

21.001.08.01.1211	Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten
21.003.11.01.7422	Overeenkomsten voor de aanleg van groene ruimten
21.003.11.02.7422	Verwerving van patrimonium

IV.1.1.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Het welslagen van de projecten die deel uitmaken van de doelstelling vereist dat de volgende voorwaarden in acht worden genomen terwijl de AGR daarover niet de volledige controle heeft:

- Zennepark: de voor het beheer noodzakelijke middelen verkrijgen, een samenwerking met de BGHM tot stand brengen om een lokaal voor de parkwachters te bouwen, de synchronisatie met de aanverwante projecten in het Wijkcontract tot een goed einde brengen.
- Dolez-grasland: de stedenbouwkundige vergunning verkrijgen, het eventueel verzet mildereren in verband met de bestemming als groengebied met hoogbiologische waarde (GGHW) en Natura 2000-gebied
- Vogelzangvallei: de aankoop van grond voltooiën, de stedenbouwkundige vergunning verkrijgen, de geslaagde coördinatie met Erasmus, het CCN Vogelzang, het Vlaams Gewest tot stand brengen
- Kattenbergheuveld: de stedenbouwkundige vergunning verkrijgen in de context van een gevoelig dossier voor de KCML.
- Ninoofse Poort: tot consensus komen over de basisoptie van het project waarover de zeer vele partners momenteel nog debatteren.
- Reyers: tot consensus komen over de basisoptie van het project waarover de zeer vele partners momenteel nog debatteren.

IV.1.2 OD 1.1.: BESCHADIGDE PARKEN RESTAUREREN EN ER HET EVENWICHT VAN DE FUNCTIES OPTIMALISEREN

Het doel van de restauratie en optimalisatie van bestaande parken bestaat erin hun onthaalcapaciteiten ten aanzien van het publiek te behouden en te verbeteren en tegelijk hun architecturaal en natuurlijk erfgoed te behouden.

De realisaties in 2015 en de projecten voor 2016 hebben

- Articulation entre les phases I et II du parc Roi Baudouin : Le projet consiste à revoir fondamentalement cette partie du parc pour développer une offre ludique et sportive riche, variée et de qualité, pour valoriser le paysage, favoriser les cheminements et la promenade verte en particulier et accroître la biodiversité.
- Parc Roi Baudouin phase III : Globalement en très mauvais état, les chemins nécessitent d'être restaurés pour assurer un accueil correct du public. Par la même occasion, les tracés de certains chemins doivent être revus, voire supprimés pour améliorer l'offre récréative et la qualité paysagère.

IV.1.2.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Les dossiers importants menés en 2015 sont :

- Articulation entre les phases I et II du parc Roi Baudouin : Le chantier d'aménagement a été mené à terme et ce parc renouvelé a été inauguré.
- Parc Roi Baudouin phase III : Le projet a été finalisé, le permis d'urbanisme a été délivré et le marché de travaux a été attribué.
- Les processus de restauration des parcs Duden, de Laeken, de Woluwé, Mellaerts et Bovenberg-Parmentier ont par ailleurs été poursuivis.

IV.1.2.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 sera de poursuivre la restauration des espaces verts dégradés.

Description des actions et projets

Pour 2016, les projets principaux sont les suivants :

- Parc Roi Baudouin phase III : Exécution du chantier d'aménagement des chemins.
- Poursuite des processus de restauration des parcs Duden (lancement de l'étude de projet par Beliris et démarrage du processus de régénération du massif forestier qui s'étalera sur une durée de 13 ans), de Laeken (approbation du plan directeur par la CRMS et instruction du dossier par Beliris en vue de lancer l'étude de restauration), de Woluwé, Mellaerts et Bovenberg-Parmentier (finalisation des études préalables historique et de mobilité, rédaction du plan directeur), ...

IV.1.2.3 Budget:

21.001.08.01.1211	Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts
21.003.11.01.7422	Conventions d'aménagement d'espaces verts

IV.1.2.4 Partenaires et conditions de réussite:

La réussite des projets sous-tendant l'objectif implique le respect des conditions suivantes vis-à-vis desquelles la DEV ne dispose pas de la totale maîtrise :

- Restauration du parc Duden : confirmer le

voornamelijk betrekking op de volgende ruimten:

- Aansluiting tussen de fasen I en II van het Koning Boudewijnpark: het project bestaat erin dit deel van het park grondig te herzien om een rijk, gevarieerd en kwaliteitsvol spel- en sportaanbod te ontwikkelen, het landschap te valoriseren, de paden en meer bepaald de Groene Wandeling te verbeteren en de biodiversiteit te vergroten.
- Koning Boudewijnpark fase III: de paden verkeren globaal gezien in zeer slechte staat en dienen te worden hersteld met het oog op een correct onthaal van het publiek. Tegelijk dient het tracé van sommige paden te worden herzien of dienen sommige paden zelfs te worden geschrapt teneinde het recreatieve aanbod en de landschapskwaliteit te verbeteren.

IV.1.2.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

Belangrijke dossiers in 2015:

- Aansluiting tussen de fasen I en II van het Koning Boudewijnpark: de werken van aanleg werden voltooid en dit vernieuwde park werd officieel ingehuldigd.
- Koning Boudewijnpark fase III: het project werd voltooid, de stedenbouwkundige vergunning werd afgeleverd en de opdracht voor aanneming van werken werd gegund.
- Voortzetting van de restauratieprocessen in het Dudenpark, het park van Laken, het Woluwepark, het park van de Mellaertsvijvers en het park Bovenberg-Parmentier.

IV.1.2.2 Planning 2016

Voor 2016 bestaat het doel erin om de beschadigde groene ruimten verder te herstellen.

Omschrijving van de acties en projecten

Voor 2016 zijn de belangrijkste projecten de volgende:

- Koning Boudewijnpark fase III: uitvoering van de werken tot aanleg van de paden.
- Vervolg van de restauratieprocessen in het Dudenpark (lancering van de projectstudie door Beliris en start van het proces van verjonging van het bomenmassief dat een periode van 13 jaar zal beslaan), het park van Laken (goedkeuring van het richtplan door de KCML en onderzoek van het dossier door Beliris met als doel de restauratiestudie te lanceren), het Woluwepark, het park van de Mellaertsvijvers en het park Bovenberg-Parmentier (voltooiing van de voorafgaande historische studie en mobiliteitsstudie, het richtplan opmaken) ...

IV.1.2.3 Budget:

21.001.08.01.1211	Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten
21.003.11.01.7422	Overeenkomsten voor de aanleg van groene ruimten

IV.1.2.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Het welslagen van de projecten die deel uitmaken van de doelstelling vereist dat de volgende voorwaarden in acht worden genomen terwijl de AGR daarover niet de volledige controle heeft:

- Restauratie van het Dudenpark: de financiering van

- financement de l'étude par Beliris.
- Restauration du parc de Laeken : obtenir l'avis de principe favorable de la CRMS sur le plan directeur et confirmer le financement de l'étude par Beliris

IV.1.3 OO 1.2. : DIFFUSER ET À ASSEOIR LE PLAN DE MAILLAGE JEUX ET SPORT COMME UNE PRIORITÉ POLITIQUE AUPRÈS DES PRINCIPAUX ACTEURS POTENTIELS (POUVOIRS PUBLICS, ENTREPRISES DU SECTEUR, ETC..)

Le développement du maillage jeux vise à accroître, à équilibrer et à dynamiser les fonctions ludiques et sportives dans l'espace public, particulièrement en milieu dense, en vue de répondre plus adéquatement à la demande d'un public jeune grandissant. Ce programme conçu et porté par BE nécessite également de pouvoir associer les autres acteurs publics de la Région ainsi que les entreprises concernées pour prendre sa pleine mesure. Dans ce cadre BE a mis en œuvre une stratégie de communication vers les publics cibles.

IV.1.3.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Les vadémécum « le jeu en ville » et « le skate dans la ville » ont été publiés et envoyés aux techniciens et autorités locales impliqués dans cette thématique en Région bruxelloise. Une journée de présentation et de visites des aménagements les plus représentatifs de BE a également été organisée.

IV.1.3.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 sera de poursuivre la promotion du maillage jeu auprès des principaux acteurs.

Description des actions et projets

Une assistance (conseils, participation à la réflexion sur certains projets exemplaires montés par d'autres administrations, etc..) ainsi que des présentations ou participation à des ateliers relatifs au maillage jeux seront maintenus tout au long de l'année.

IV.1.3.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

IV.1.3.4 Partenaires et conditions de réussite:

La réussite du programme repose sur le degré d'adhésion qu'il remportera auprès des pouvoirs publics (commune, Beliris, CPAS, administrations régionales, etc..).

Des apports financiers spécifiques de soutien aux communes n'étant pas envisagés à ce stade, leur participation effective au programme de maillage jeux repose essentiellement sur la pertinence du message délivré. Au-delà de ça, il est clair que les mises en œuvres et autres réalisations par les communes

de la étude door Beliris bevestigen.

- Restauratie van het park van Laken: het gunstige principeadvies van de KCML m.b.t. het richtplan verkrijgen en de financiering van de studie door Beliris bevestigen.

IV.1.3 OD 1.2.: HET SPEEL- EN SPORTNETWERK VERSPREIDEN EN VASTSTELLEN ALS EEN POLITIEKE PRIORITEIT BIJ DE BELANGRIJKSTE POTENTIËLE SPELERS (OVERHEDEN, BEDRIJVEN IN DE SECTOR ENZOVOORT)

De ontwikkeling van het speelnetwerk beoogt de ludieke en sportieve functies in de openbare ruimte uit te breiden, in evenwicht te brengen en te dynamiseren, in het bijzonder in dicht bevolkte omgevingen, om beter te kunnen inspelen op de vraag van een jong publiek dat ouder wordt. Dit programma, ontworpen en gedragen door LB, vereist ook dat de overige publieke spelers van het Gewest evenals de betrokken bedrijven erbij kunnen worden betrokken om zijn volledige potentieel te benutten. In dit kader heeft LB een communicatiestrategie ten aanzien van de doelgroepen ontwikkeld.

IV.1.3.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

De brochures 'Het spel in de stad' en 'Skaten in de stad' werden gepubliceerd en verzonden naar de technici en de lokale overheden die in het Brussels Gewest bij deze thematiek zijn betrokken. Er werd een dag georganiseerd waarop de meest representatieve voorzieningen van LB werden voorgesteld en bezocht.

IV.1.3.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 bestaat erin verder te gaan met de promotie van het groene netwerk bij de belangrijkste spelers.

Omschrijving van de acties en projecten

Het hele jaar lang wordt er voorzien in bijstand (advies, deelname aan de denkoefeningen rond bepaalde voorbeeldprojecten van andere administraties enzovoort) en in presentaties van of de deelname aan workshops in verband met het speelnetwerk.

IV.1.3.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

IV.1.3.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Het welslagen van het programma is afhankelijk van het niveau van zijn aanvaarding bij de overheden (gemeenten, Beliris, OCMW's, gewestelijke administraties ...). Daar er in dit stadium nog niet wordt overwogen om te voorzien in specifieke financiële inbreng ter ondersteuning van de gemeenten, berust hun effectieve deelname aan het programma van speelnetwerk voornamelijk op de relevantie van de boodschap die ze zullen krijgen. Verdergaand is het duidelijk dat de uitvoering

en overige realisaties door de gemeenten voornamelijk

dépendront essentiellement de la volonté et des acteurs politique de terrain d'intégrer des réalisations ludo-sportives dans les programmations urbanistiques relevant de leurs compétences.

IV.1.4 OO 1.2. : INVESTIR EN VUE DE D'AUGMENTER LE RESEAU LUDO-SPORTIF EXISTANT AU SEIN DES ESPACES VERTS REGIONAUX PAR L'OUVERTURE AU PUBLIC DE PLUSIEURS NOUVEAUX AMENAGEMENTS AINSI QUE PAR L'ENTAME DE NOUVEAUX PROJETS EN VUE DE REALISATIONS PROGRAMMEES SUR LES PROCHAINES ANNEES

Cet objectif opérationnel se décline en deux volets principaux :

- Augmenter quantitativement et qualitativement l'offre ludique en ville
- Développer l'offre sportive dans les espaces verts. Considérant l'impact positif de la pratique d'activités sportives de plein air pour la santé, le développement de l'offre sportive de proximité via la création d'infrastructures de quartier de type instruments de fitness dans les parcs, parcours de jogging et santé, pistes de pétanques, agoraspace, etc. est également d'importance.

Dans les deux cas, l'approche menée essaye de combiner la pose d'équipements nouveaux originaux au sein d'aménagements spécifiques intégrant parfaitement la vocation jouable ou sportive de ces espaces nouvellement créés.

IV.1.4.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Offre ludique

- Nouvelle plaine de jeu et de sport, parc du Jardin Botanique : avt-projet définitif approuvé
- Nouvelle plaine de jeux au Parc Roi Baudoin phase III : marché attribué et démarrage du chantier
- Parc Roi Baudoin phase I-II : ouverture au public d'une vaste zone de jeux et sport
- Parc Roi Baudoin phase I: création d'un bois de jeux
- Parc de Liedekerke : attribution de l'étude de projet pour la création d'une nouvelle plaine de jeux sur l'ensemble de la superficie du parc
- Scheutbos bas : ouverture au public d'une nouvelle plaine de jeux thématique

Offre sportive

- Parc Bonnevie : PU obtenu pour la reconversion globale de la zone sportive
- Parc Bonnevie : CSC travaux approuvé
- Achat et pose d'engins fitness et parcours santé dans 3 parcs
- Réhabilitation complète d'une piste d'athlétisme au parc du Cinquantaire

IV.1.4.2 Planning 2016

Les objectifs en 2016 s'axent sur l'ouverture au public de plusieurs nouveaux aménagements ainsi que sur l'entame de nouveaux projets.

afhankelijk zullen zijn van de bereidheid van de politieke overheden op het terrein om speel- en sportvoorzieningen op te nemen in de stedenbouwkundige programma's waarvoor ze bevoegd zijn.

IV.1.4 OD 1.2.: INVESTEREN OM HET BESTAANDE SPEEL- EN SPORTNETWERK IN DE GEWESTELIJKE GROENE RUIMTEN UIT TE BREIDEN DOOR VERSCHILLENDE NIEUWE INRICHTINGEN TE OPENEN VOOR HET PUBLIEK EN DOOR NIEUWE PROJECTEN AAN TE VATTEN MET HET OOG OP VOOR DE KOMENDE JAREN GEPLANDE REALISATIES

Deze operationele doelstelling omvat twee hoofdpijlers:

- Het speelaanbod in de stad uitbreiden in aantal en wat betreft de kwaliteit
- Het sportaanbod in de groene ruimten verbeteren. Gelet op de positieve gevolgen van sportbeoefening in open lucht voor de gezondheid is het ook belangrijk om het sportaanbod in de buurt te ontwikkelen via de aanleg van wijkinfrastructuur van het type fitnessstoestellen in de parken, jogging- en gezondheidsparours, petanquebanen, agoraspace enzovoort.

In beide gevallen probeert de gekozen benadering de plaatsing van originele nieuwe voorzieningen te combineren met specifieke voorzieningen die perfect beantwoorden aan de omschrijving 'speel- of sportvoorzieningen'.

IV.1.4.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

Speelaanbod

- Nieuw speel- en sportplein, park van de Kruidtuin: definitief voorontwerp goedgekeurd
- Nieuw speelplein in het Koning Boudewijnpark fase III: opdracht gegund en start van de werf
- Koning Boudewijnpark fase I-II: opening voor het publiek van een grote speel- en sportzone
- Koning Boudewijnpark fase I: aanleg van een speelbos
- Liedekerkepark: gunning van de ontwerpstudie voor de aanleg van een nieuw speelplein over de volledige oppervlakte van het park
- Scheutbos beneden: opening voor het publiek van een nieuw thema-speelplein

Sportaanbod

- Bonneviepark: stedenbouwkundige vergunning verkregen voor de globale reconversie van de sportzone
- Bonneviepark: bijzonder bestek van de werken goedgekeurd
- Aankoop en installatie van fitnessstoestellen en gezondheidsparours in 3 parken
- Volledige heropbouw van een atletiekpiste in het Jubelpark

IV.1.4.2 Planning 2016

Voor 2016 zijn de doelstellingen gericht op de opening voor het publiek van meerdere nieuwe voorzieningen en op de lancering van nieuwe projecten.

Description des actions et projets

Offre ludique

- Nouvelle plaine de jeu et de sport, parc du Jardin Botanique : marché de travaux attribué
- Nouvelle plaine de jeux au Parc Roi Baudoin phase III : ouverture au public
- Parc de Liedekerke : approbation de l'avant-projet définitif pour la création d'une nouvelle plaine de jeux sur l'ensemble de la superficie du parc. Finalisation de l'étude de risque de pollution des sols
- Scheutbos haut : approbation d'un avant-projet définitif d'une plaine de jeux de type aventure

Offre sportive

- Parc Bonnevie : approbation du CSC travaux pour la reconversion globale de la zone sportive
- Achat et pose d'engins fitness et parcours santé dans 3 parcs
- Attribution d'un marché d'étude du potentiel de déploiement d'une offre sportive dans les parcs

IV.1.4.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

21.003.11.01.7422 Conventions d'aménagement d'espaces verts

IV.1.4.4 Partenaires et conditions de réussite:

La réussite de ces projets implique le respect des conditions suivantes vis-à-vis desquelles la DEV ne dispose pas de la totale maîtrise :

Offre ludique

- Jardin Botanique : Accord formel du propriétaire à obtenir, PU à obtenir
- Parc de Liedekerke : Adéquation des moyens + délais raisonnables pour la prise en charge de la gestion des risques liés à la pollution du sol

Offre sportive

- Parc Bonnevie : Cofinancement communal à obtenir

IV.1.5 OO 1.2. : METTRE EN ŒUVRE DE DEUX GROS PROJETS D'AMPLEUR REGIONALE VISANT LA CREATION DE DEUX DES QUATRE POLES RECREATIFS DE RAYONNEMENT REGIONAL PREVUS DANS LE PROGRAMME DE MAILLAGE JEUX

L'ambition à moyen terme est de créer en Région bruxelloise au moins 3 pôles récréatifs de rayonnement régional (Quai des Matériaux, Parc de Laeken, Hippodrome de Boitsfort) Ce type d'aménagement présentera une très large offre ludique et sportive à destination des jeunes et des familles qui y trouveront toutes les infrastructures et conditions favorisant les séjours prolongés de plus d'une demi-journée.

IV.1.5.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

- Quai des Matériaux : approbation du plan directeur, accord avec le Port de Bruxelles pour l'affectation de certains bâtiments à conserver dans le projet définitif et entame de

Omschrijving van de acties en projecten

Speelaanbod

- Nieuw speel- en sportplein, park van de Kruidtuin: opdracht voor aanneming van werken gegund
- Nieuw speelplein in het Koning Boudewijnpark fase III: opening voor het publiek
- Liedekerkepark: goedkeuring van het definitieve voorontwerp voor de aanleg van een nieuw speelplein over de volledige oppervlakte van het park Voltooiing van de risicostudie inzake bodemverontreiniging
- Scheutbos boven: goedkeuring van een definitief voorontwerp voor een speelplein van het type 'avontuur'

Sportaanbod

- Bonneviepark: goedkeuring van het bijzonder bestek voor werken voor de globale reconversie van de sportzone
- Aankoop en installatie van fitnessstoel en gezondheidsparcours in 3 parken
- Gunning van een studieopdracht betreffende het potentieel tot ontwikkeling van een sportaanbod in de parken

IV.1.4.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

21.003.11.01.7422 Overeenkomsten voor de aanleg van groene ruimten

IV.1.4.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Het welslagen van deze projecten vereist dat de volgende voorwaarden in acht worden genomen terwijl de AGR daarover niet de volledige controle heeft:

Speelaanbod

- Kruidtuin: formeel akkoord van de eigenaar te verkrijgen, stedenbouwkundige vergunning te verkrijgen
- Liedekerkepark: afstemming van de middelen + redelijke termijnen om in te staan voor het beheer van de risico's van bodemverontreiniging

Sportaanbod

- Bonneviepark: gemeentelijke cofinanciering te verkrijgen

IV.1.5 OD 1.2.: TWEE GROTE PROJECTEN VAN GEWESTELIJKE OMVANG UITVOEREN MET HET OOG OP DE CREATIE VAN TWEE VAN DE VIER RECREATIEPOLEN MET GEWESTELIJKE UITSTRALING ZOALS OPGENOMEN IN HET SPEELNETWERKPROGRAMMA

Op middellange termijn bestaat de ambitie erin om in het Brussels Gewest ten minste 3 recreatiepolen met gewestelijke uitstraling te creëren (Materialenkaai, Park van Laken, Hippodroom van Bosvoorde). Dit type installatie stelt een zeer ruim speel- en sportaanbod voor jongeren en gezinnen voor; ze vinden er alle infrastructures en voorwaarden die bevorderlijk zijn voor een verlengd verblijf van meer dan een halve dag.

IV.1.5.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

- Materialenkaai: goedkeuring van het richtplan, akkoord met de Haven van Brussel over de bestemming van sommige in het definitieve project te behouden gebouwen en start van de eerste fase

- la première phase de participation avec la population
- Quai des Matériaux : démarrage d'une expérience originale d'occupation temporaire du site en vue d'y créer dès à présent une dynamique positive et de préfigurer avec les futurs usagers les aménagements à venir.
  - Hippodrome de Boitsfort : accord de cofinancement entre BE et le concessionnaire en vue de la création d'une plaine de jeux ouverte au public en accès gratuit. Attribution d'un marché de participation avec les enfants, écoles et familles en vue de définir les aspirations en matière de ludicité sur ce site.

IV.1.5.2 Planning 2016

Les objectifs en 2016 s'axent sur la création de deux des quatre pôles récréatifs de rayonnement régional.

Description des actions et projets

- Quai des Matériaux : finalisation de la phase participative et approbation de l'avant-projet définitif et du CSC de travaux. Approbation des actes de prise en gestion par BE du terrain et des bâtiments à conserver.
- Hippodrome de Boitsfort : approbation de l'avant-projet définitif pour l'aménagement de la plaine de jeux. Introduction de la demande de permis unique. Finalisation de la mission de participation.

IV.1.5.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

IV.1.5.4 Partenaires et conditions de réussite:

La réussite de ces projets implique le respect des conditions suivantes vis-à-vis desquelles la DEV ne dispose pas de la totale maîtrise :

Pour le Quai des Matériaux : Le Port de Bruxelles, la Ville et la commune de Molenbeek, Bruxelles Mobilité, BDU, VIVAQUA et bien sûr BELIRIS sont des partenaires avec qui il convient de se concerter pour faire en sorte de trouver la juste adéquation entre le projet de parc récréatif et l'ensemble des projets connexes portés par ces acteurs. Passerelles Picard, avenue du Port, déménagement des entreprises occupant encore le quai vers le village de la construction. Par ailleurs, associations de quartiers, riverains et futurs usagers sont également des partenaires largement consultés dans le cadre de l'élaboration du projet ainsi que par le biais de l'occupation temporaire des lieux qu'y a généré BE. Pour l'hippodrome de Boitsfort, un dialogue permanent avec le concessionnaire et futur exploitant du site (DROH!ME) devrait permettre de déboucher sur un projet cohérent et même des synergies entre des approches complémentaires. Notons cependant que la pleine réussite du projet sera fonction de la solidité de ce partenaire.

- van participatie met de bevolking.
- Materialenkaai: start van een origineel experiment van tijdelijk gebruik van de site om er vanaf vandaag al een positieve dynamiek op gang te brengen en met de toekomstige gebruikers een prefiguratie te maken van de toekomstige installaties.
- Hippodroom van Bosvoorde: akkoord inzake cofinanciering tussen LB en de concessionaris met het oog op de creatie van een speelplein dat gratis toegankelijk is voor het publiek. Gunning van een opdracht voor participatie met de kinderen, scholen en gezinnen met als doel de verwachtingen op het vlak van het speelaanbod van deze vestiging te definiëren.

IV.1.5.2 Planning 2016

De doelstellingen voor 2016 zijn gericht op de creatie van twee van de vier recreatiepolen met gewestelijke uitstraling.

Omschrijving van de acties en projecten

- Materialenkaai: voltooiing van de participatiefase en goedkeuring van het definitieve voorontwerp en het bijzonder bestek voor werken. Goedkeuring van de handelingen van in beheer nemen door LB van het terrein en de te bewaren gebouwen.
- Hippodroom van Bosvoorde: goedkeuring van het definitieve voorontwerp voor de aanleg van het speelplein. Indiening van de aanvraag van unieke vergunning. Voltooiing van de participatieopdracht.

IV.1.5.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

IV.1.5.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Het welslagen van deze projecten vereist dat de volgende voorwaarden in acht worden genomen terwijl de AGR daarover niet de volledige controle heeft:

Voor de Materialenkaai: de Haven van Brussel, de Stad en de gemeente Molenbeek, Mوبiel Brussel, BSO, VIVAQUA en natuurlijk BELIRIS zijn partners met wie het past om te overleggen teneinde de juiste overeenstemming te vinden tussen het ontwerp van een recreatiepark en alle verwante projecten van deze spelers. Loopbruggen Picard, Havenlaan, verhuizing van de ondernemingen die vandaag nog op de kade gevestigd zijn naar het Bouwmaterialendorp. Voorts zijn wijkverenigingen, buurtbewoners en toekomstige gebruikers ook partners die in grote mate worden bevraagd in het kader van de uitwerking van het project evenals via de tijdelijke bezetting van de plaatsen waartoe LB aanleiding heeft gegeven.

Voor de hippodroom van Bosvoorde zouden de partijen via een permanente dialoog met de concessionaris en toekomstige exploitant van de site (DROH!ME) tot een coherent project moeten kunnen komen en zelfs samenwerkingsverbanden tot stand moeten kunnen brengen tussen elkaar aanvullende benaderingen. Op te merken valt echter dat het volledige welslagen van het project afhankelijk zal zijn van de stevigheid van deze partner.

IV.1.6 OO 1.3. : CREER DE NOUVEAUX POTAGERS ACCESSIBLES AU PUBLIC

Le développement de potagers individuels prend place dans le contexte plus global du développement de l'agriculture urbaine. Le développement du maillage potagers vise à développer les espaces de production alimentaire locaux, alliant fonction sociale, écologique et productive à des niveaux variés. Outre le défi de trouver des terrains sur le territoire bruxellois pour cette activité fort extensive en terme de consommation d'espace, il importe également de résoudre les fréquents problèmes de pollution de sol.

Actuellement, dans les espaces verts gérés par Bruxelles Environnement, 254 parcelles individuelles sont mises à disposition des citoyens qui souhaitent cultiver un potager. Cette offre doit être augmentée car elle est loin de suffire.

IV.1.6.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Les principales réalisations de l'année 2015 sont les suivantes :

- Amélioration de la gestion des parcelles existantes : réattribution rapide des parcelles abandonnées ou mal gérées et en divisant les trop grandes parcelles
- Soutien financier et technique aux potagers collectifs d'initiative citoyenne via un appel à projet.
- Nouvelles parcelles aménagées et mises à disposition au Rouge-Cloître (25 parcelles) et au Zavelenberg (5 parcelles)
- Chantier d'assainissement et d'aménagement d'une zone de potagers dans le parc du Scheutbos
- Projet d'aménagement d'une zone de potagers intégré dans le projet « prairie Dolez »
- Projet d'aménagement d'une zone de potagers intégré dans le projet « Kattebroeck »
- Obtention d'un financement Feder pour le projet d'Agrobiopôle qui comprend un volet relatif au développement de la production alimentaire à petite échelle et individuelle

IV.1.6.2 Planning 2016

Les objectifs en 2016 s'axent sur la création nouveaux potagers accessibles au public.

L'action de la DEV à cet égard sera évaluée au moyen de l'indicateur suivant :

- Evolution du nombre de nouvelles parcelles accessibles au public.

Description des actions et projets

Pour 2016, les projets principaux sont les suivants :

- Poursuite de l'effort sur la gestion des parcelles existantes
- Reconduction du projet de développement, de soutien et d'accompagnement des potagers collectifs
- Chantier d'aménagement des potagers de la « Prairie Dolez »
- Chantier d'aménagement des potagers du Kattebroeck et attribution des parcelles.

IV.1.6 OD 1.3.: NIEUWE VOOR HET PUBLIEK TOEGANKELIJKE MOESTUINEN AANLEGGEN

De ontwikkeling van individuele moestuinen vindt plaats in de globalere context van de ontwikkeling van de stadslandbouw. De ontwikkeling van het moestuinnetwerk beoogt de lokale voedselproductieruimten te ontwikkelen, door de sociale, ecologische en productieve functies op diverse niveaus te verbinden. Naast de uitdaging die erin bestaat om op het Brusselse grondgebied terreinen te vinden die zich lenen tot deze vrij extensieve activiteit wat betreft het innemen van ruimte, is het ook belangrijk om de veelvuldige problemen van bodemverontreiniging op te lossen.

In de groene ruimten die Leefmilieu Brussel beheert, worden vandaag 254 individuele percelen ter beschikking gesteld van burgers die er een moestuin wensen te onderhouden. Dit aanbod is verre van voldoende en dient dus te worden uitgebreid.

IV.1.6.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

De belangrijkste verwezenlijkingen in 2015 zijn:

- Verbetering van het beheer van de bestaande percelen: percelen die worden opgegeven of slecht worden beheerd snel opnieuw toewijzen en te grote percelen opsplitsen
- Financiële en technische ondersteuning voor collectieve moestuinen als gevolg van een burgerinitiatief via een projectoproep.
- Nieuwe percelen aangelegd en ter beschikking gesteld in het Rood Klooster (25 percelen) en op de Zavelenberg (5 percelen)
- Werf voor sanering en aanleg van een zone met moestuinen in het Scheutbospark
- Project van aanleg van een zone met moestuinen, opgenomen in het project 'Dolez-grasweide'
- Project van aanleg van een zone met moestuinen, opgenomen in het project 'Kattebroek'
- Verkrijgen van EFRO-financiering voor het project voor een agrobiopool dat een luik omvat betreffende de ontwikkeling van de kleinschalige en individuele voedselproductie

IV.1.6.2 Planning 2016

Voor 2016 zijn de doelstellingen gericht op de creatie van nieuwe voor het publiek toegankelijke moestuinen.

De werking van de AGR in dit verband wordt beoordeeld aan de hand van de volgende indicator:

- Evolutie van het aantal nieuwe percelen die voor het publiek toegankelijk zijn.

Omschrijving van de acties en projecten

Voor 2016 zijn de belangrijkste projecten de volgende:

- Voortzetting van de inspanning inzake het beheer van de bestaande percelen
- Verlenging van het project tot ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding van collectieve moestuinen
- Werf tot aanleg van moestuinen van het 'Dolez-grasland'
- Werf tot aanleg van de moestuinen van de Kattebroek en

- Attribution des parcelles au parc du Scheutbos
- Développement du projet d'Agrobiopôle
- Projet d'aménagement d'un potager au parc de Woluwé
- Projet d'aménagement d'un potager dans la zone du parc Roi Baudouin phase III
- Acquisition des terrains pour le projet d'aménagement d'un « parc potager » au Hoogveld

IV.1.6.3 Budget:

21.001.08.01.1211	Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts
21.002.08.01.1211	Conventions d'entretien d'espaces verts
21.003.11.01.7422	Conventions d'aménagement d'espaces verts

IV.1.6.4 Partenaires et conditions de réussite:

Le développement de nouveaux potagers est dépendant de la maîtrise foncière qu'on pourra obtenir. Au parc de Woluwé, le foncier est acquis mais un accord doit être obtenu sur l'usage des terrains visés. Aux abords du parc Roi Baudouin, les terrains qui semblent adéquats sont propriétés de la commune qui doit dès lors donner son accord. Quant au Hoogveld, un accord doit être trouvé avec les propriétaires (CPAS de Bruxelles et IFC) pour l'achat du site.

IV.2 OS 2 : GÉRER QUALITATIVEMENT LES INFRASTRUCTURES VERTES ET LA NATURE EN VILLE

Il existe un lien important entre la conception des nouveaux aménagements ou la restauration de parcs existants et la gestion qui en résulte. Depuis plusieurs années la DEV est très attentive aux conséquences des choix d'aménagements sur les coûts de gestion ultérieurs. La gestion des infrastructures vertes et de la nature se doit d'être efficace et exemplaire. En effet, la qualité de l'entretien des espaces publics induit spontanément un respect, et donc moins de dégradations, moins de déchets et une plus forte attractivité et satisfaction pour les utilisateurs. Cette qualité d'entretien participe aussi à l'image de marque de la Région de Bruxelles-Capitale.

Document source de l'OS

- Ordonnance nature
- Ordonnance pesticides
- Projet de Plan régional nature
- Programme régional de réduction des pesticides

Partenaires et conditions de réussite

Si entretien en régie : Embaucher les meilleurs agents et savoir les mobiliser.

Si entretien via une entreprise externe : Développer des liens solides avec les entreprises externes.

La gestion du patrimoine arboré est un enjeu particulier. Les arbres sont des éléments paysagers très valorisants en ville. Ils sont un abri pour la biodiversité mais représentent

gunning van de percelen.

- Gunning van de percelen in het Scheutbospark.
- Ontwikkeling van het project voor een agrobiopool
- Project tot aanleg van een moestuin in het Woluwepark
- Project tot aanleg van een moestuin in de zone van het Koning Boudewijnpark fase III
- Aankoop van terreinen voor het project tot aanleg van een 'moestuinpark' op het Hoogveld

IV.1.6.3 Budget:

21.001.08.01.1211	Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten
21.002.08.01.1211	Onderhoudsovereenkomsten voor de groene ruimten
21.003.11.01.7422	Overeenkomsten voor de aanleg van groene ruimten

IV.1.6.4 Partners en slaagvoorwaarden:

De ontwikkeling van nieuwe moestuinen is afhankelijk van het feit of we al dan niet het beheer van de grond kunnen verwerven. In het Woluwepark is de grond verworven, maar moet er een akkoord worden bereikt over het gebruik van de betrokken terreinen. In de omgeving van het Koning Boudewijnpark zijn de terreinen die passend lijken eigendom van de gemeente, die dus haar akkoord moet verlenen. Voor het Hoogveld moet er een akkoord worden bereikt met de eigenaars (OCMW van Brussel en het IFC) met betrekking tot de aankoop van de site.

IV.2 SD2: DE GROENE INFRASTRUCTUUR EN DE NATUUR IN DE STAD OP KWALITATIEVE WIJZE BEHEREN

Er bestaat een belangrijke link tussen de conceptie van de nieuwe inrichtingen of de restauratie van bestaande parken en het beheer dat eruit voortvloeit. Al verscheidene jaren schenkt de AGR veel aandacht aan de gevolgen van de inrichtingskeuzes voor de latere beheerkosten. Het beheer van de groene infrastructuur en van de natuur moet doeltreffend en voorbeeldig zijn. De kwaliteit van het onderhoud van de openbare ruimten leidt immers spontaan tot respect, en dus tot minder beschadigingen, minder afval alsook meer aantrekkingskracht en meer tevredenheid bij de gebruikers. Deze onderhoudskwaliteit draagt dus ook bij tot het imago van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Brondocument van de SD

- Natuurordonnantie
- Pesticidenordonnantie
- Ontwerp van Gewestelijk natuurplan
- Gewestelijk Programma voor Pesticidenreductie

Partners en slaagvoorwaarden

Indien onderhoud in eigen beheer: de beste beambten rekruteren en weten hoe men ze moet mobiliseren.

Indien onderhoud via een externe firma: solide relaties ontwikkelen met de externe firma's.

Het beheer van het bomenerfgoed vormt een bijzondere inzet. In de stad zijn bomen zeer opwaarderende

aussi une biomasse active essentielle dans les politiques de régulation climatique. La gestion de ce patrimoine vivant nécessite des spécialistes capables aussi de sécuriser les arbres en cas de vents violents.

Les entretiens extraordinaires (qui se répètent tous les deux à cinq ans) portent sur la qualité des chemins, la rénovation des équipements comme le mobilier, les fontaines, les infrastructures sportives, les plaines de jeu, l'éclairage raisonné, la signalisation, etc.... Ces interventions doivent être bien programmées pour conserver les équipements à leur meilleur niveau tout au long de leur période d'amortissement.

Moyens

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

21.002.08.01.1211 Conventions d'entretien d'espaces verts

IV.2.1 OO 2.1. : ASSURER L'ENTRETIEN HORTICOLE ET TECHNIQUE DES ESPACES VERTS

L'objectif est d'avoir des espaces verts bien entretenus, dans les règles de l'art exigées et dans les délais prévus dans les plannings.

La gestion pratiquée depuis plus de vingt ans fait appel à des principes écologiques d'une utilisation minimale à nulle de produits phytopharmaceutiques et de biocides (réduction des polluants), à la valorisation des déchets verts sous forme de compost (recyclage et économie des ressources), à la gestion différenciée, au maintien du bois mort dans les massifs et à des modes de gestion des zones de prairie par le fauchage, le pâturage pour créer des espaces plus accueillants pour la biodiversité, avec des paysages aussi plus sains à vivre pour les récréants.

IV.2.1.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Les objectifs de qualité sont adaptés aux types de sites et à leur localisation. Certains espaces touristiques et fort fréquentés du centre-ville comme le Petit Sablon ou le Jardin Botanique relèvent d'une gestion intensive assurée par des jardiniers de Bruxelles Environnement.

D'autres parcs font l'objet d'une gestion plus extensive assurée par des entreprises comme par exemple dans le parc de Laeken ou le parc de Woluwe.

Dans les espaces les plus naturels, l'adéquation aux sites aboutit à une gestion différenciée qui se fixe des objectifs de qualité cohérents en matière d'authenticité de la flore et de développement de la biodiversité locale tout en garantissant l'accessibilité et l'accueil du public.

Aux fins de la gestion écologique des espaces verts, des marchés particuliers veillant à limiter les intrants et en particulier les pesticides et les énergies fossiles ont été conclus pour le Parc de Woluwe, le Parc Seny, le Rouge-Cloître et le Parc de Ten Reuken.

Les marchés publics d'entretien ont été reconduits pour les

landscapselementen. Ze beschermen de biodiversiteit, maar vormen ook een essentiële actieve biomassa in de beleidslijnen voor klimaatregulering. Het beheer van dit levend erfgoed vergt specialisten die ook in staat zijn de bomen bij hevige rukwinden te beveiligen.

De buitengewone onderhoudsbeurten (die om de twee tot vijf jaar herhaald worden) betreffen de kwaliteit van de wegen, de renovatie van de uitrustingen zoals het meubilair, de fontein, de sportinfrastructuur, de speelpleinen, de duurzame verlichting, de signalisatie enzovoort. Men moet deze interventies goed programmeren om ervoor te zorgen dat de uitrustingen gedurende de hele aflossingsperiode zo goed mogelijk blijven functioneren.

Middelen

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

21.002.08.01.1211 Onderhoudsovereenkomsten voor de groene ruimten

IV.2.1 OD 2.1.: HET TUINBOUWKUNDIG EN TECHNISCH ONDERHOUD VAN DE GROENE RUIMTEN VRIJWAREN

Het doel bestaat erin om te beschikken over groene ruimten die goed worden onderhouden, volgens de vereiste regels van de kunst en binnen de in de plannings voorziene termijnen.

Het beheer dat al meer dan twintig jaar toegepast wordt, steunt op ecologische principes volgens dewelke er zo weinig mogelijk of helemaal geen fytofarmaceutische producten en biociden gebruikt worden (beperking van verontreinigende stoffen), op de herwaardering van het groenafval onder de vorm van compost (recyclage en besparing op de middelen), op het gedifferentieerd beheer, op het behoud van het dode hout in de massieven en op modi voor het beheer van de graslandzones door te maaien en begrazen, om ruimten tot stand te brengen die de biodiversiteit beter opvangen, met landschappen die bovendien gezonder voor de recreanten zijn.

IV.2.1.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

De kwaliteitsdoelstellingen zijn aan de soorten sites en aan de ligging ervan aangepast. Sommige toeristische en druk bezochte ruimten uit het stadscentrum, zoals de Kleine Zavel of de Kruidtuin, worden onderworpen aan een intensief beheer waarvoor de tuiniers van Leefmilieu Brussel instaan.

Andere parken zijn het voorwerp van een extensiever beheer door bedrijven; dit geldt bijvoorbeeld voor het park van Laken of het Woluwepark.

In de meest natuurlijke ruimten leidt de aanpassing aan de sites tot een gedifferentieerd beheer dat coherente kwaliteitsdoelstellingen stelt inzake de authenticiteit van de flora en de ontwikkeling van de lokale biodiversiteit, waarbij de toegankelijkheid voor en het onthaal van het publiek gevrijwaard worden.

Met het oog op het ecologisch beheer van de groene ruimten werden er voor het Woluwepark, het Senypark, het Rood Klooster en het Ten Reukenpark bijzondere opdrachten gesloten die erop toezien de input en meer bepaald de bestrijdingsmiddelen te beperken.

espaces verts suivants :

- Secteur Ouest : Parc de Laeken-Drève Ste Anne-Languette du Belvédère, Parc Roi Baudoin-Phases 1 & 2, Parc Roi Baudoin-Phase 3, Parc Elisabeth à Koekelberg-Basilique, Peupleraie Nestor Martin, Parc Duden
- Secteur Est : Parc Georges Henri, Parc Mellaerts, Parc de Woluwé, Parc de Leybeek, Parc Bovenberg-Parmentier, Promenade SNCB (Chemin de Fer Désaffecté Bxl – Tervuren, Parc Seny et Tenreuken
- Secteur Centre : Cinquantenaire
- Des nouveaux marchés publics d'entretien (faisant suite aux marchés précédents) ont été lancé pour les espaces verts suivants :
- Secteur Est : Héronnière, Rives Woluwe, Bergoje
- Secteur Centre : Parcs Ville, Parc Rosée, Parc Bonnevie, Espace Gaucheret, Square Frick- Liedekerke Dailli

Le tri sélectif des déchets a par ailleurs été pratiqué dans les parcs Georges-Henri et Seny.

IV.2.1.2 Planning 2016

Les objectifs en 2016 s'axent sur la poursuite de la gestion écologique des espaces verts.

Description des actions et projets

Les principes de gestion écologique seront poursuivis et mis en évidence pour mieux informer les citoyens de ces principes de gestion favorables à leur santé.

Le principe de faire appel aux entreprises privées et publiques sera maintenu afin de participer aussi à la promotion des emplois de la gestion de l'espace public.

Les objectifs de qualité de gestion en fonction de l'évolution des usages et des moyens seront redéfinis, les cahiers des charges d'entretien seront adaptés (les métrés seront retravaillés dans le sens d'une prise en compte des principes de Natura 2000 : extension des zones de fauches, mise en valeur des lisières, etc...) Ces principes seront mis en œuvre dans les parcs Seny, TenReuken, Woluwe et Mellaerts.

Concernant le tri des déchets, il est prévu de poursuivre l'extension sur d'autres parcs.

IV.2.1.3 Budget:

21.002.08.01.1211 Conventions d'entretien d'espaces verts

IV.2.1.4 Partenaires et conditions de réussite:

Si entretien en régie : Embaucher les meilleurs agents et savoir les mobiliser

Si entretien via une entreprise externe : Développer des liens solides avec les entreprises externes.

La reprise en gestion de nouveaux espaces verts ne peut quant à elle se faire qu'à la condition d'y lier de nouvelles ressources financières et humaines.

Courant 2015, à la demande du Gouvernement, une concertation avec l'ABP a été entamée. De celle-ci et de la future organisation de l'enlèvement et de l'évacuation

Voor de hierna genoemde groene ruimten werden de overheidsopdrachten voor onderhoud verlengd:

- Sector West: Park van Laken-Sint-Annadreef-Belvédère, Koning Boudewijnpark-Fasen 1 & 2, Koning Boudewijnpark-Fase 3, Elisabethpark in Koekelberg-Basiliek, Nestor Martin Populierenbos, Dudenpark
- Sector Oost: Park Georges Henri, park van de Mellaertsvijvers, Woluwepark, Leibeekpark, Park Bovenberg-Parmentier, NMBS-wandeling (in onbruik geraakte spoorweg Brussel-Tervuren), Senypark en Ten Reukenpark
- Sector Centrum: Jubelpark
- Voor de volgende groene ruimten werden nieuwe overheidsopdrachten voor onderhoud gelanceerd (volgend op de voorgaande opdrachten):
- Sector Oost: Reigerbos, Woluweoever, Bergojepark
- Sector Centrum: Parken Stad, Dauwpark, Bonneviepark, Gaucheret-ruimte, Fricksquare - Liedekerkepark - Daillypark

In de parken Georges-Henri en Seny wordt afval op selectieve wijze opgehaald.

IV.2.1.2 Planning 2016

Voor 2016 zijn de doelstellingen gericht op de voortzetting van het ecologisch beheer van de groene ruimten.

Omschrijving van de acties en projecten

De principes van ecologisch beheer worden voortgezet en benadrukt om de stadsbewoners beter te informeren over deze principes voor een beheer dat bevorderlijk is voor hun gezondheid.

Men behoudt het principe volgens hetwelk men een beroep doet op privé- en overheidsondernemingen om ook bij te dragen aan de promotie van de banen inzake het beheer van de openbare ruimte.

De doelstellingen inzake kwaliteitsvol beheer in functie van de evolutie van de gebruiken en middelen worden opnieuw gedefinieerd, de bestekken voor onderhoud worden aangepast (de meetstaten worden bijgewerkt om rekening te houden met de principes van Natura 2000: uitbreiding van de maaizones, opwaardering van bosranden enzovoort). Deze principes worden toegepast in het Senypark, het Ten Reukenpark, het Woluwepark en het park van de Mellaertsvijvers.

Er wordt voorzien om het principe van afvalsortering uit te breiden naar andere parken.

IV.2.1.3 Budget:

21.002.08.01.1211 Onderhoudsovereenkomsten voor de groene ruimten

IV.2.1.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Indien onderhoud in eigen beheer: de beste beambten rekruteren en weten hoe men ze moet mobiliseren.

Indien onderhoud via een externe firma: solide relaties ontwikkelen met de externe firma's.

Nieuwe groene ruimten kunnen alleen opnieuw in beheer worden genomen voor zover daar nieuwe financiële en menselijke middelen aan worden gekoppeld.

In de loop van 2015 werd er op verzoek van de Regering overlegd met het Agentschap Net Brussel. De mogelijkheid om de capaciteit van afvalsortering uit te breiden is afhankelijk

dépend des possibilités d'augmenter la capacité de tri.

IV.3 OS 3 : PROMOUVOIR L'USAGE DES ESPACES VERTS AUPRÈS DES CITOYENS ET EN ASSURER L'ACCESSIBILITÉ

Les espaces verts sont des lieux de socialisation importants dans la ville. Ils permettent aux habitants de se distancier des stress urbains, de retrouver des sensations par le contact avec la nature, des paysages harmonieux, des odeurs, le toucher du gazon. Ils permettent de se réunir à deux ou en groupes pour parler, jouer ou faire du sport. Si de nombreux citoyens utilisent déjà les parcs et jardins de Bruxelles, certains n'y accèdent pas encore par méconnaissance. Cette exploitation des espaces verts nécessite donc d'être développée en respectant la capacité de charge de chaque espace et son patrimoine historique et biologique.

La présence des gardiens vise d'abord à assurer un vivre ensemble de qualité et en sécurité. Il s'agit d'utiliser les espaces verts comme vecteurs pour le développement de la vie de quartier, la convivialité et la citoyenneté.

Dans le même ordre d'idée, le Service Evènements de la DEV veille à ce que l'accueil d'évènements dans les espaces verts réponde au principe du Bon Évènement au Bon Endroit.

Document source de l'OS

- Projet de Plan régional nature

Partenaires et conditions de réussite

Pour ce qui est de l'animation dans les parcs, embaucher les meilleurs agents et savoir les mobiliser.

Les collaborations avec les associations sont importantes pour promouvoir la pratique du sport et les activités d'équipes, les activités culturelles (comme les contes, la photographie,...), l'observation de la nature, les ruchers (et le rôle des insectes pollinisateurs en ville); le rôle de l'animal en ville; la pose de nichoirs ou la sensibilisation aux méthodes de jardinage alternatives. Le développement de projets communs avec le monde associatif nécessite d'être intensifié pour trouver un équilibre entre récréation et protection de l'environnement, mais surtout pour mobiliser les citoyens au bénéfice des infrastructures vertes et bleues.

Moyens

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts
21.004.08.01.1211 Frais généraux de fonctionnement payés à des secteurs autres que les administrations publiques dans le cadre de conventions : conventions d'études et de services en matière de gardiennage et d'animations sociales dans les parcs

van dit Agentschap en van de wijze waarop het ophalen en evacueren van afval in de toekomst worden georganiseerd.

IV.3 SD 3: HET GEBRUIK VAN DE GROENE RUIMTEN BIJ DE BURGERS PROMOTEN EN ER DE TOEGANKELIJKHEID VAN VRIJWAREN

Groene ruimten zijn belangrijke socialisatieplaatsen in de stad. De inwoners krijgen er de kans afstand te nemen van de stress die de stad met zich meebrengt, dankzij het contact met de natuur bepaalde gewaarwordingen terug te vinden alsook van harmonieuze landschappen, geuren en gazon te genieten. Ze kunnen er met twee of in groep samenkomen om te praten, te spelen of te sporten. Hoewel vele stadsbewoners al gebruik maken van de parken en tuinen van Brussel, betreden sommigen ze nog niet omdat ze er niet vertrouwd mee zijn. Men zal deze exploitatie van de groene ruimten dus moeten ontwikkelen door rekening te houden met de belastingcapaciteit van elke ruimte alsook met het historisch en biologisch erfgoed ervan.

De aanwezigheid van parkwachters is in de eerste plaats bedoeld om ervoor te zorgen dat men er op een kwalitatieve en veilige manier kan samenleven. Het komt erop aan de groene ruimten aan te wenden als vectoren voor de ontwikkeling van het leven in de wijk, gezelligheid en burgerzin.

Volgens diezelfde gedachtegang ziet de dienst Evenementen van de AGR erop toe dat het onthaal van evenementen op de groene ruimten beantwoordt aan het principe van 'het juiste evenement op de juiste plaats'.

Brondocument van de SD

- Ontwerp van Gewestelijk natuurplan

Partners en slaagvoorwaarden

Voor de animatie in de parken de beste beambten aanwerven en weten hoe men hen moet mobiliseren.

De samenwerkingsverbanden met de verenigingen zijn belangrijk om sportbeoefening, teamactiviteiten, culturele activiteiten (zoals sprookjes, fotografie...), natuurobservatie, bijenkorven (en de rol van bestuivende insecten in de stad), de rol van dieren in de stad, de plaatsing van nestkasten of de sensibilisering voor alternatieve tuiniemethodes te promoten. Men zal de ontwikkeling van gemeenschappelijke projecten met het verenigingsleven dienen te intensifiëren om een evenwicht te vinden tussen recreatie en de bescherming van het leefmilieu, maar vooral om de stadsbewoners ten voordele van de groene en blauwe infrastructuur te mobiliseren.

Middelen

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten
21.004.08.01.1211 Algemene werkingskosten die aan sectoren buiten de overheidsdiensten worden betaald in het kader van overeenkomsten: overeenkomsten voor studies en diensten inzake bewaking en sociale animatie in de parken

IV.3.1 OO 3.1. : ASSURER UNE BONNE DYNAMIQUE EVENEMENTIELLE SUR LES TERRAINS DONT L'IBGE A LA GESTION, TOUT EN VEILLANT AU MAINTIEN DE L'INTEGRITE DES ESPACES ET AU RESPECT DES DIFFERENTS USAGERS ET RIVERAINS

Les espaces verts sont avant tout des espaces de calme et de convivialité. L'enjeu lorsque l'on accueille un évènement est donc d'accueillir le « bon évènement au bon endroit et au bon moment ». L'évènement doit prendre place « dans le parc » et non plus « sur l'espace ». Il s'agit de respecter au maximum le caractère promenade et repos que ces lieux en-dehors des nuisances de la ville doivent procurer.

En 2016, la DEV poursuivra ses actions d'encadrement en vue d'assurer une bonne dynamique événementielle sur les terrains dont l'IBGE a la gestion, tout en veillant au maintien de l'intégrité des espaces et au respect des différents usagers et riverains.

IV.3.1.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Pour l'année 2015, de début janvier à la mi-septembre, ont déjà été traité, sur base du logiciel de gestion, 691 demandes d'évènements pour 1110 activités sur le terrain. Seuls deux incidents de nettoyage (Enlèvement des déchets) sont à déplorer.

Les 691 demandes relatives à l'organisation d'évènements dans les espaces verts ont été analysées selon le principe du « bon événement au bon endroit ». Les autorisations ont été accompagnées de recommandations pour faire de ces événements des événements « durables ». Des états des lieux à l'entrée et à la sortie ont également été réalisés ainsi qu'un suivi pendant le déroulement.

IV.3.1.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 s'axe sur le maintien d'une bonne dynamique événementielle dans les espaces verts.

L'organisation des événements dans les parcs régionaux sera évaluée au moyen des indicateurs suivants :

- Nombre total d'évènements organisés répartis par demandeur, type et lieu ;
- Nombre d'évènements refusés par type de motivation

Description des actions et projets

Une nouvelle procédure d'implication des agents de terrain dans la décision d'acceptation et la définition des conditions encadrant l'organisation des événements sera mise en place de manière à davantage tenir compte des spécificités des espaces dans l'organisation des événements et, le cas échéant, à mieux anticiper et prévenir les dégâts et planifier les remises en état.

Une réflexion sur la manière de faire évoluer la législation et/ou la création de procédures et outils spécifiques pour

IV.3.1 OD 3.1.: EEN GOEDE DYNAMIEK OP HET GEBIED VAN EVENEMENTEN VRIJWAREN OP DE TERREINEN DIE HET BIM BEHEERT EN TEGELIJK WAKEN OVER HET BEHOUD VAN DE INTEGRITEIT VAN DE RUIMTEN EN TOEZIEN OP HET RESPECT VOOR DE VERSCHILLENDE GEBRUIKERS EN BUURTBEWONERS

Groene ruimten zijn in de eerste plaats rustige en gezellige ruimten. Bij het onthaal van een evenement bestaat de uitdaging er dus in het 'juiste evenement op de juiste plaats en het juiste tijdstip' te laten plaatsvinden. Het evenement moet plaatsvinden 'in het park', niet langer 'in de ruimte'. Het gaat erom maximale eerbied te tonen voor de aard van 'plek om te wandelen en tot rust te komen' die deze plaatsen moeten bieden buiten de hinder die de stad genereert. In 2016 zal de AGR haar begeleidende acties voortzetten om een goede dynamiek op het gebied van evenementen te vrijwaren op de terreinen die het BIM beheert en tegelijk te waken over het behoud van de integriteit van de ruimten en over het respect voor de verschillende gebruikers en buurtbewoners.

IV.3.1.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

Voor 2015, van begin januari tot half september, werden er volgens de beheerssoftware al 691 aanvragen van evenementen behandeld voor 1.110 activiteiten op het terrein. Er vallen slechts twee incidenten te betreuren op het vlak van schoonmaak (afvalverwijdering).

De 691 aanvragen met betrekking tot de organisatie van evenementen in de groene ruimten werden geanalyseerd volgens het principe van het 'juiste evenement op de juiste plaats'. De toelatingen gingen gepaard met aanbevelingen om van deze evenementen ook 'duurzame' evenementen te maken. Er werden plaatsbeschrijvingen bij aanvang en op het einde van de betrokken evenementen opgemaakt en ook de opvolging tijdens het evenement werd verzekerd.

IV.3.1.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 is gericht op het behoud van een goede dynamiek op het vlak van evenementen in de groene ruimten.

De organisatie van de evenementen in de gewestelijke parken wordt geëvalueerd met behulp van onderstaande indicatoren:

- Totale aantal georganiseerde evenementen, verdeeld volgens aanvrager, type en plaats;
- Aantal geweigerde evenementen volgens type van reden

Omschrijving van de acties en projecten

Er wordt een nieuwe procedure ontwikkeld om de beamtten op het terrein te betrekken bij de beslissing tot aanvaarding en vaststelling van de voorwaarden ter omkadering van de organisatie van de evenementen met als doel meer rekening te houden met de specifieke eigenschappen van de ruimten bij de organisatie van de evenementen en, desgevallend, beter te anticiperen op schade, schade te voorkomen en de reparaties te plannen.

Samen met het departement Geluid en de afdeling Inspectie wordt er nagedacht over hoe we de wetgeving kunnen doen

faire respecter la législation relative au bruit sera également menée en collaboration avec le département Bruit et la Division Inspectorat.

Une étude du potentiel de développement de l'Horeca au sein des espaces verts sera également menée.

Pas moins de 800 demandes sont attendues pour 2016 pour 1200 Activités. 2016 verra également la réalisation de la biennale des jardins et le début de la création de Kiosque via le projet ParkDesign.

IV.3.1.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

21.004.08.01.1211 Frais généraux de fonctionnement payés à des secteurs autres que les administrations publiques dans le cadre de conventions : conventions d'études et de services en matière de gardiennage et d'animations sociales dans les parcs

IV.3.1.4 Partenaires et conditions de réussite:

Le respect de cet objectif nécessite une parfaite cohérence de l'accueil des événements extérieurs au niveau de la région par une saine collaboration entre les services internes de Bruxelles Environnement (EV, autorisations, inspection), les administrations régionales et les communes.

IV.4 OS 4 : ETRE LE CENTRE D'EXPERTISE EN MATIÈRE D'ESPACES VERTS ET DE NATURE AUPRÈS DES ACTEURS PUBLICS ET PRIVÉS

Les infrastructures vertes et bleues constituent le socle de nombreux services écologiques et sociaux (« services écosystémiques ») aux relations très complexes. La capacité de ces infrastructures à fournir les services écosystémiques essentiels au bien-être des citoyens dépend de nombreux facteurs et en particulier de leur état de conservation et de leur mode de gestion.

Des plans et stratégies sont ainsi développés par la DEV en concertation avec de nombreux autres acteurs afin de concilier la ville avec la nature et de faciliter l'intégration de la nature dans les plans et projets d'aménagement et de développement urbains mais aussi dans l'optique de garantir une gestion écologique, responsable et intégrée des espaces verts.

L'expertise ainsi développée est de plus en plus reconnue et les agents concernés sont de plus en plus sollicités pour conseiller tant les porteurs de projets urbains que les gestionnaires d'espaces verts, qu'ils soient publics ou privés. La DEV rend ainsi notamment des avis sur les demandes de plans, permis d'environnement et permis d'urbanisme afin de préserver et développer la nature en ville et de respecter le patrimoine de haute valeur biologique. Ces avis deviennent particulièrement importants dans le contexte de la pression démographique, et de ses impacts dans le centre-ville mais aussi en seconde couronne.

Enfin, dans l'optique de vérifier que les efforts consentis permettent bien la réalisation des objectifs poursuivis, la

évoluer en et/ou spécifiques procédures et outils peuvent développer avec comme objectif la législation en matière de nuisance sonore en acht te doen nemen.

Er zal ook een studie worden gevoerd naar het ontwikkelingspotentieel van de horeca binnen de groene ruimten. Voor 2016 verwachten we niet minder dan 800 aanvragen voor 1.200 activiteiten. In 2016 vindt ook de tuinbiënnale plaats en wordt er via het project ParckDesign begonnen met de creatie van een kiosk.

IV.3.1.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

21.004.08.01.1211 Algemene werkingskosten die aan sectoren buiten de overheidsdiensten worden betaald in het kader van overeenkomsten: overeenkomsten voor studies en diensten inzake bewaking en sociale animatie in de parken

IV.3.1.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Om dit doel te verwezenlijken is een perfecte coherentie nodig tussen het onthaal van de externe evenementen op het niveau van het Gewest door een gezonde samenwerking tussen de interne diensten van Leefmilieu Brussel (GR, vergunningen, inspectie), de gewestelijke administraties en de gemeenten.

IV.4 SD 4: HET INTERNE EXPERTISECENTRUM ZIJN INZAKE GROENE RUIMTEN EN NATUUR BIJ PUBLIEKE EN PRIVATE SPELERS

De groene en blauwe infrastructuur vormt de basis voor talrijke ecologische en sociale diensten ('ecosysteemdiensten') met zeer complexe relaties. De capaciteit van deze infrastructuur om de ecosysteemdiensten te verlenen die essentieel zijn voor het welzijn van de stadsbewoners, hangt af van tal van factoren en meer bepaald van de staat waarin ze bewaard worden en van hun beheerwijze.

Zo ontwikkelt de AGR plannen en strategieën in overleg met vele andere spelers met als doel de stad met de natuur te verzoenen en de integratie van de stad in de plannen en projecten van stadsinrichting en -ontwikkeling te bevorderen, maar ook in de optiek van een ecologisch, verantwoord en geïntegreerd beheer van de groene ruimten.

De aldus ontwikkelde expertise geniet steeds meer erkenning en er wordt steeds vaker een beroep gedaan op de betrokken beambten om advies te verlenen aan zowel de dragers van stadsprojecten als de beheerders van groene ruimten, publiek of privaat. Zo formuleert de AGR meer bepaald adviezen over de aanvragen van plannen, milieuvergunningen en stedenbouwkundige vergunningen om de natuur in de stad te behouden en te ontwikkelen en het erfgoed van hoge biologische waarde te eerbiedigen. Deze adviezen worden bijzonder belangrijk in de context van de demografische druk en van de impact ervan in het stadscentrum, maar ook in de tweede kroon.

Tot slot en om na te gaan of de geleverde inspanningen het wel degelijk mogelijk maken de beoogde doelstellingen te verwezenlijken, worden de voortzetting

poursuite et l'optimalisation du monitoring des espaces verts et de la biodiversité seront assurées à travers l'élaboration d'un schéma de surveillance des habitats naturels, de la faune et de la flore.

Document source de l'OS

- Ordonnance nature
- Ordonnance pesticides
- Projet de Plan régional nature
- Programme régional de réduction des pesticides

Partenaires et conditions de réussite

La mise en œuvre optimale des plans et stratégies développés sont étroitement dépendants de la mobilisation des acteurs concernés et de leur motivation à collaborer. La mise à disposition des acteurs des ressources humaines, techniques et financières nécessaires à la mise en œuvre de ces plans et stratégies constitue bien entendu un autre facteur clé de réussite.

Moyens

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

IV.4.1 OO 4.1. : POURSUIVRE L'ELABORATION DES TEXTES REGLEMENTAIRES EN APPLICATION DE L'ORDONNANCE PESTICIDES ET VEILLER A LEUR MISE EN ŒUVRE DANS LE RESPECT DES PRESCRIPTIONS DE L'ORDONNANCE

L'élaboration des textes règlementaires en application de l'ordonnance du 20 juin 2013 relative à une utilisation des pesticides compatible avec le développement durable sera poursuivie avec la préparation des deux arrêtés suivants :

- arrêté relatif à la formation des utilisateurs professionnels, distributeurs et conseillers en matière d'utilisation de pesticides ;
- arrêté établissant un plan relatif à l'application des pesticides dans les espaces publics.

La mise en œuvre du Programme Régional de Réduction des Pesticides en réponse aux exigences de l'ordonnance mobilisera en outre l'expertise du Service Pesticides afin de répondre utilement à un maximum des sollicitations en provenance des acteurs concernés.

IV.4.1.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

2015 a vu la parution de l'arrêté stockage et manipulation des pesticides qui est entré en vigueur le 20 juillet 2015. Les collaborations avec l'état fédéral et les autres régions se poursuivent afin d'obtenir la meilleure cohérence pour les professionnels et les citoyens. On citera en exemple la semaine sans pesticides et le folder sur la protections des zone de captage.

en optimalisation de la monitoring van de groene ruimten en de biodiversiteit verzekerd door een schema op te stellen voor het toezicht op de natuurlijke habitats, de fauna en de flora.

Brondocument van de SD

- Natuurordonnantie
- Pesticidenordonnantie
- Ontwerp van Gewestelijk natuurplan
- Gewestelijk Programma voor Pesticidenreductie

Partners en slaagvoorwaarden

De optimale uitvoering van de opgestelde plannen en strategieën is sterk afhankelijk van de mobilisatie van de betrokken spelers en van hun motivatie om samen te werken. Natuurlijk vertegenwoordigt de terbeschikkingstelling van het personeel en van de technische en financiële middelen die nodig zijn om deze plannen en strategieën uit te voeren voor de spelers een andere factor voor welslagen.

Middelen

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

IV.4.1 OD 4.1.: VOORTWERKEN AAN HET OPSTELLEN VAN DE REGELGEVENDE TEKSTEN BIJ TOEPASSING VAN DE PESTICIDENORDONNANTIE EN EROP TOEZIEN DAT ZE WORDEN TOEGEPAST MET INACHTNEMING VAN DE BEPALINGEN VAN DE ORDONNANTIE

Er wordt gewerkt aan het opstellen van regelgevende teksten bij toepassing van de ordonnantie van 20 juni 2013 betreffende een pesticidegebruik dat verenigbaar is met de duurzame ontwikkeling; daartoe worden de volgende twee besluiten opgesteld:

- besluit betreffende de opleiding van de beroepsgebruikers, verdelers en adviseurs inzake het gebruik van pesticiden;
- besluit tot vaststelling van een plan betreffende het gebruik van pesticiden in openbare ruimten.

De uitvoering van het Gewestelijk Programma voor Pesticidenreductie in antwoord op de voorwaarden van de ordonnantie zal bovendien de expertise vereisen van de dienst Pesticiden teneinde een zinvol antwoord te geven op zoveel mogelijk vragen die afkomstig zijn van de betrokken spelers.

IV.4.1.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

In 2015 is het besluit betreffende de opslag en behandeling van pesticiden verschenen; het is in werking getreden op 20 juli 2015. De samenwerking met de federale Staat en de andere Gewesten wordt voortgezet om de best mogelijke samenhang voor beroepsgebruikers en burgers te verkrijgen. We verwijzen naar de week zonder pesticiden en naar de folder betreffende de bescherming van waterwingebieden.

IV.4.1.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 s'axe sur la poursuite de l'élaboration des textes règlementaires.

L'action de la DEV pour répondre utilement aux sollicitations en matière d'expertise de gestion différenciée sera évaluée au moyen de l'indicateur suivant :

- Nombre de réponses apportées par rapport au nombre de demande reçues.

Description des actions et projets

Arrêté formation

Arrêté plan d'application

Arrêté affichage

Réponse aux questions relatives à la gestion différenciée

IV.4.1.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

Partenaires et conditions de réussite:

Les partenariats avec le monde associatif et les moyens financiers qui leur sont alloués, ainsi que les collaborations avec les autres administrations régionales et communales sont un point d'attention majeur.

Lorsque l'arrêté plan d'application sera entrée en vigueur, on devra pouvoir gérer les demandes d'avis sur ce qui sera présenté à l'administration. Une analyse des besoins humains devra être faite.

IV.4.2 OO 4.1. : DEPOSER LES 3 ARRETES DE DESIGNATION NATURA 2000 EN VUE DE LEUR ADOPTION PAR LE GOUVERNEMENT EN 3E LECTURE

L'ordonnance du 1er mars 2012 relative à la conservation de la nature instaure par son chapitre 5, un mécanisme d'évaluation appropriée des incidences qui garantit que l'état de conservation des d'habitats naturels et des espèces au moment de l'identification des sites en 2003 doit être, au minimum, maintenu. Mais le dispositif de protection ne sera complet qu'avec l'adoption par le Gouvernement, des arrêtés de désignation requis par la directive. Ces arrêtés précisent notamment les objectifs de conservation pour chaque type d'habitat naturel et pour chaque espèce pour lesquels le site est désigné. La DEV poursuivra en 2016 les travaux préparatoires pour l'adoption définitive de ces arrêtés.

IV.4.2.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

L'année 2015 a permis d'avancer substantiellement sur le dossier des arrêtés de désignation Natura 2000.

L'arrêté de désignation pour la ZSC2 a été adopté par le Gouvernement en septembre 2015.

Les arrêtés de désignation pour la ZSC1 et 3 ont fait l'objet d'un accord en première lecture et sont

IV.4.1.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 bestaat erin om verder te gaan met het opstellen van regelgevende teksten.

De werking van de AGR om een zinvol antwoord te geven op de vragen naar expertise inzake gedifferentieerd beheer wordt geëvalueerd met behulp van de volgende indicator:

- Aantal gegeven antwoorden in vergelijking met het aantal ontvangen vragen.

Omschrijving van de acties en projecten

Besluit opleiding

Besluit toepassingsplan

Besluit affichage

Antwoord op vragen in verband met gedifferentieerd beheer

IV.4.1.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

Partners en slaagvoorwaarden:

De partnerschappen met de verenigingssector en de financiële middelen die ze krijgen evenals de samenwerkingsverbanden met de andere gewestelijke en gemeentelijke besturen zijn een belangrijk aandachtspunt. Eens het besluit betreffende het toepassingsplan in werking zal zijn getreden, zullen we kunnen instaan voor het beheer van de verzoeken tot advies met betrekking tot wat aan de administratie wordt getoond. De behoeften op het vlak van personeel dienen te worden geanalyseerd.

IV.4.2 OD 4.1.: DE 3 BESLUITEN BETREFFENDE DE AANWIJZING TOT NATURA 2000-GEBIEDEN INDIENEN MET HET OOG OP HUN GOEDKEURING DOOR DE REGERING IN 3DE LEZING

De ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud voert in haar hoofdstuk 5 een mechanisme in voor een passende beoordeling van de effecten dat garandeert dat de staat van bewaring van de natuurlijke habitats en de soorten op het ogenblik van de identificatie van de gebieden in 2003 ten minste moet worden behouden. Dit beschermingsmechanisme zal echter pas volledig zijn met de goedkeuring door de Regering van de besluiten tot aanwijzing zoals de richtlijn ze vereist. Deze besluiten stellen meer bepaald de instandhoudingsdoelstellingen vast voor elk type natuurlijke habitat en voor elke soort waarvoor het gebied wordt aangewezen. De AGR zet in 2016 de voorbereidende werkzaamheden voort met het oog op de definitieve goedkeuring van deze besluiten.

IV.4.2.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

In 2015 zijn er aanzienlijke vorderingen gemaakt met het dossier betreffende de besluiten tot aanwijzing van de Natura 2000-gebieden.

In september 2015 keurde de Regering het besluit goed tot aanwijzing voor de SBZ II.

De besluiten tot aanwijzing voor de SBZ I en de SBZ III werden in eerste lezing goedgekeurd en zijn momenteel het

actuellement soumis à enquête publique.

IV.4.2.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 s'axe sur la poursuite des travaux préparatoires à l'adoption définitive des arrêtés de désignation des sites Natura 2000.

Description des actions et projets

En 2016, adoption des arrêtés des ZSC I et III par le Gouvernement.

IV.4.2.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

IV.4.2.4 Partenaires et conditions de réussite:

L'ampleur du travail de rédaction et, par conséquent, la capacité de la DEV à respecter les délais pour la finalisation des arrêtés de désignation des sites Natura 2000 dépendra largement du caractère fondamental ou plus anecdotique des observations émises à l'occasion des enquêtes publiques ainsi que des avis du Conseil d'Etat.

IV.4.3 OO 4.1. : METTRE EN ŒUVRE LES MESURES PRIORITAIRES DU PLAN NATURE DANS LE RESPECT DES PRESCRIPTIONS ET DU PLANNING

Prévu par l'ordonnance du 1er mars 2012 relative à la protection de la nature, le Plan régional nature a pour objectif de favoriser une meilleure intégration de la nature dans la ville. Il prévoit des mesures pour enrichir l'espace public d'un maximum d'éléments naturels pour permettre le déploiement de la nature en ville et accroître la biodiversité urbaine. Il vise également la création d'un réseau écologique bruxellois qui permette de relier les espaces naturels et verts entre eux pour améliorer le fonctionnement des écosystèmes et la diversité des espaces naturels, dans la logique du maillage vert.

IV.4.3.1 Réalisations 2015

Lancement de deux études stratégiques :

- Mise au point d'un indicateur relatif à la prise en compte de la nature dans les plans et projets
- Lancement d'un appel d'offres pour la définition des objectifs écologiques pour les différentes zones du maillage vert et l'élaboration d'un plan opérationnel pour la mise en œuvre du réseau écologique

Description d'actions et de projets réalisés

En suivi des recommandations du rapport sur les incidences environnementales du projet de plan et des avis émis à l'occasion de l'enquête publique et de la consultation des instances, le projet de plan régional nature adopté en première lecture par le Gouvernement en septembre 2013 a été retravaillé en vue de son adoption

voorwerp van een openbaar onderzoek.

IV.4.2.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 is gericht op de voortzetting van de voorbereidende werkzaamheden met het oog op de definitieve goedkeuring van de besluiten tot aanwijzing van de Natura 2000-gebieden.

Omschrijving van de acties en projecten

In 2016, goedkeuring van de besluiten betreffende de SBZ I en III door de Regering.

IV.4.2.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

IV.4.2.4 Partners en slaagvoorwaarden:

De omvang van het redactiewerk en, bijgevolg, het vermogen van de AGR om de termijnen in acht te nemen met het oog op de voltooiing van de besluiten tot aanwijzing van de Natura 2000-gebieden zullen in grote mate afhankelijk zijn van het feit of de opmerkingen die in het kader van de openbare onderzoeken worden geformuleerd alsook de adviezen van de Raad van State veeleer fundamentele dan wel anekdotische aanpassingen vereisen.

IV.4.3 OD 4.1.: DE PRIORITAIRE MAATREGELEN VAN HET NATUURPLAN UITVOEREN MET INACHTNEMING VAN DE BEPALINGEN EN DE PLANNING

Overeenkomstig de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud heeft het Gewestelijk natuurplan tot doel een betere integratie van de natuur in de stad in de hand te werken. Het bevat maatregelen om de publieke ruimte met een maximum aan natuurlijke elementen te kunnen verrijken teneinde de ontwikkeling van de natuur in de stad mogelijk te maken en de stedelijke biodiversiteit te vergroten. Het wil ook een Brussels ecologisch netwerk creëren dat toelaat de natuurlijke en groene ruimten met elkaar te verbinden om de werking van de ecosystemen evenals de diversiteit van de natuurlijke ruimten te verbeteren in de logica van het groene netwerk.

IV.4.3.1 Realisaties 2015

Lancering van twee strategische studies:

- Een indicator ontwikkelen die rekening houdt met de natuur bij het opmaken van plannen en projecten
- Een offerteaanvraag lanceren voor de definitie van de ecologische doelstellingen voor de verschillende zones van het groene netwerk en het uitwerken van een operationeel plan om het ecologisch netwerk tot stand te brengen.

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

Als gevolg van de aanbevelingen van het milieueffectenrapport dat deel uitmaakt van het ontwerpplan en van de adviezen die werden verleend in het kader van het openbaar onderzoek en de raadpleging van de instanties werd het ontwerp van gewestelijk natuurplan, dat de Regering in september 2013 in eerste

en seconde lecture par le Gouvernement. Un projet de déclaration environnementale ainsi qu'une proposition de mesures de suivi ont en outre été rédigés.

IV.4.3.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 s'axe sur la mise en œuvre des actions prioritaires du plan régional nature.

Description des actions et projets

Le projet sera approuvé par le Gouvernement.

Le projet prioritaire du Plan régionale nature à mettre en œuvre en 2016 constituer au sein de Bruxelles Environnement un service «Facilitateur Nature» et en assurer les missions (Concevoir et mettre à disposition des gestionnaires un guide de bonnes pratiques, Elaborer une « Charte de l'Arbre en ville »).

IV.4.3.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

IV.4.3.4 Partenaires et conditions de réussite:

A évaluer après approbation du plan Nature.

IV.4.4 OO 4.2. : REPONDRE AUX DEMANDES D'AVIS RELATIVES A L'IMPACT DES PROJETS SUR LES SITES NATURA 2000 ET/OU LE MAILLAGE VERT DANS LES DELAIS LEGAUX

Dans un contexte urbain où l'espace est forcément restreint et où la pression sur le foncier est importante, le maintien de la qualité de vie en ville apportée par la présence d'espaces verts de qualité nécessite de proposer des pistes et des outils permettant la prise en compte de la nature dans les projets urbains tant publics que privés. La DEV est de plus en plus sollicitée à cet égard.

L'objectif est ainsi de répondre aux demandes d'avis relatif à l'impact des projets sur les sites Natura 2000 et/ou le maillage vert dans les délais légaux afin d'assurer la meilleure prise en compte possible de la nature et des espaces verts dans les projets à Bruxelles.

IV.4.4.1 Réalisations 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Des plans et projets en RBC ont été analysés, le cas échéant de manière transversale (avec les autres départements concernés : Autorisations, Eau, Forêt, Mobilité, Bruit), afin de formuler les avis « Nature » (Natura 2000 et réserves naturelles) et/ou « Maillage vert » demandés dans le délai légal.

Des dossiers de demande de permis (PE/PU) ont été suivis à différents stades de la procédure : avis sur la complétude du dossier, avis 'légal' (avis d'instance) à l'attention de

lezing had aangenomen, bijgewerkt om in tweede lezing door de Regering te worden goedgekeurd. Bovendien werden een ontwerp van milieuverklaring evenals een voorstel van opvolgingsmaatregelen opgesteld.

IV.4.3.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 is gericht op de uitvoering van de prioritaire acties van het gewestelijk natuurplan.

Omschrijving van de acties en projecten

De Regering zal het ontwerp goedkeuren.

Het prioritaire project van het gewestelijk natuurplan dat in 2016 moet worden uitgevoerd, bestaat erin om binnen Leefmilieu Brussel een dienst 'Natuurfacilitator' te creëren en de opdrachten van die dienst uit te voeren (ontwerp en terbeschikkingstelling van de beheerders van een gids met goede praktijken, een 'handvest van de boom in de stad' opstellen).

IV.4.3.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

IV.4.3.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Te evalueren na de goedkeuring van het Natuurplan.

IV.4.4 OD 4.2.: BINNEN DE WETTELIJKE TERMIJNEN ANTWOORD GEVEN OP DE VERZOEKEN TOT ADVIES IN VERBAND MET DE IMPACT VAN DE PROJECTEN OP DE NATURA 2000-GEBIEDEN EN/OF HET GROENE NETWERK

In een stedelijke context waar de ruimte sterk wordt beperkt en de druk op de grond hoog is, vereist het behoud van de levenskwaliteit in de stad die door de aanwezigheid van kwaliteitsvolle groene ruimten wordt geleverd denksporen en instrumenten die toelaten rekening te houden met de natuur in zowel publieke als private stadsprojecten. In verband hiermee wordt er steeds vaker een beroep gedaan op de AGR.

Aldus bestaat het doel erin de verzoeken om advies betreffende de impact die projecten hebben op de Natura 2000-gebieden en/of het groene netwerk binnen de wettelijke termijnen te beantwoorden en op die manier te verzekeren dat er in projecten te Brussel zo goed mogelijk rekening wordt gehouden met de natuur en groene ruimten.

IV.4.4.1 Realisaties 2015

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

Plannen en projecten in het BHG werden geanalyseerd, desgevallend op transversale wijze (met de andere betrokken departementen: Vergunningen, Water, Bos, Mobiliteit, Geluid), met als doel de gevraagde adviezen 'Natuur' (Natura 2000 en natuurrezervaten) en/of 'Groen netwerk' binnen de wettelijke termijn te beantwoorden.

Dossiers van vergunningsaanvraag (MV/SV) werden gevolgd in verschillende fasen van de procedure: advies betreffende de

BDU (et parfois de communes) et avis internes en vue des commissions de concertation, avis spécifiques au stade de la rédaction de conditions des permis, participation à des réunions de chantiers.

IV.4.4.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 s'axe sur la délivrance d'une réponse aux demandes d'avis .

L'action de la DEV relative à la remise d'avis sera évaluée au moyen des indicateurs suivants :

- Nombre de dossiers d'avis « Nature » remis sur des dossiers de demande de permis
- Nombre de dossiers d'avis « Maillage vert » remis sur des dossiers de demande de permis

Description des actions et projets

Comme en 2015, le plus possible d'avis 'légaux' seront formulés endéans les 3 semaines de la réception de la demande, sachant que le délai légal est de 30 jours et que le nombre de demandes/dossiers reçus n'est pas prévisible. Des avis et une participation active seront fournis dans le cadre de l'élaboration du PRDD pour le volet « Maillage Vert ».

IV.4.4.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

IV.4.4.4 Partenaires et conditions de réussite:

L'ampleur du travail à accomplir par la DEV à ces égards est fonction de divers paramètres comme le nombre et la complexité des dossiers soumis. Ceux-ci sont bien entendu fonction de l'activité économique mais également, pour ce qui concerne les demandes relatives à des sites non protégés, de la promptitude des services et administrations partenaires (Division Autorisations de BE, administrations communales, BDU) à la consulter.

IV.4.5 OO 4.3. : PLANIFIER ET METTRE EN OEUVRE LE MONITORING EN MATIERE D'ESPACES VERTS ET DE NATURE

L'adaptation des modes de gestion de manière à garantir le bon état de conservation des espèces et habitats naturels nécessite de disposer de données pertinentes et fiables récoltées dans le cadre d'un monitoring organisé. La DEV s'y attèle depuis plusieurs années déjà. La base de données contient actuellement environ 490 000 données. En 2016, la DEV poursuivra le travail en conservant le rythme moyen de quelques 50 000 données introduites par an.

IV.4.5.1 Réalisations 2015

volledigheid van het dossier, 'wettelijk' advies (dringend advies) voor BSO (en soms voor gemeenten) en interne adviezen voor de overlegcommissies, specifieke adviezen in de fase waarin de voorwaarden van de vergunningen worden vastgesteld, deelname aan werfvergaderingen.

IV.4.4.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 bestaat erin de verzoeken om advies te beantwoorden.

De werking van de AGR betreffende de afgifte van adviezen wordt geëvalueerd aan de hand van de volgende indicatoren:

- Aantal dossiers advies 'Natuur' verleend betreffende dossiers van vergunningsaanvraag
- Aantal dossiers advies 'Groen netwerk' verleend betreffende dossiers van vergunningsaanvraag

Omschrijving van de acties en projecten

Zoals in 2015 worden er zoveel mogelijk 'wettelijke' adviezen geformuleerd binnen de termijn van 3 weken vanaf de ontvangst van

het verzoek, wetende dat de wettelijke termijn 30 dagen bedraagt en dat het aantal ontvangen aanvragen/dossiers zich niet laat voorspellen.

In het kader van het opstellen van het GPDO, voor het luik 'Groen netwerk', zullen er adviezen worden verleend en zal er actief worden meegewerkt.

IV.4.4.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

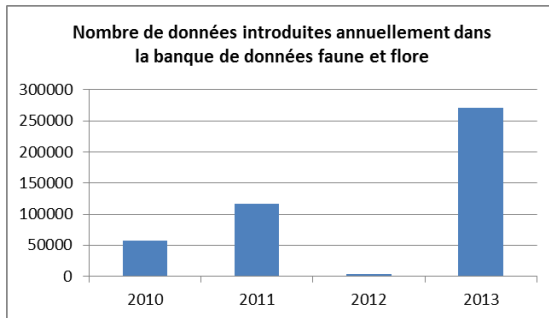
IV.4.4.4 Partners en slaagvoorwaarden:

De omvang van het werk dat de AGR in dit opzicht moet leveren, is afhankelijk van verschillende parameters zoals het aantal en de complexiteit van de ingediende dossiers. Natuurlijk hangen die af van de economische activiteit maar ook, wat betreft de verzoeken m.b.t. onbeschermde gebieden, van de snelheid waarmee de partnerdiensten en -administraties (afdeling Vergunningen van LB, gemeentebesturen, BSO) de AGR raadplegen.

IV.4.5 OD 4.3.: DE MONITORING INZAKE GROENE RUIMTEN EN NATUUR PLANNEN EN UITVOEREN

Om de beheerwijzen die tot doel hebben de goede staat van instandhouding van de soorten en natuurlijke habitats te verzekeren, is het nodig over relevante en betrouwbare gegevens te beschikken die worden verzameld in een kader van georganiseerde monitoring. De AGR is daar al vele jaren mee bezig. De databank bevat vandaag ongeveer 490.000 gegevens. In 2016 gaat de AGR verder met dit werk tegen het gemiddelde tempo van ca. 50.000 gegevens die jaarlijks worden ingevoerd.

IV.4.5.1 Realisaties 2015

Description d'actions et de projets réalisés

Les données récoltées dans le cadre de la mise en œuvre de la stratégie de monitoring ont été intégrées dans la base de données « biodiversité » qui permet une consultation facile par le public. Ces données ont notamment permis de répondre aux obligations européennes et internationales en matière de monitoring. Elles permettront également de rédiger le prochain rapport sur l'état de la nature qui évaluera les effets de la mise en œuvre du Plan régional nature.

L'année 2015 a permis d'avancer sur la base de données et sur les scripts d'importation de données. Ce travail devrait permettre un encodage plus facile à l'avenir.

IV.4.5.2 Planning 2016

L'objectif en 2016 s'axe sur la mise en œuvre des actions prévues par la stratégie de monitoring.

L'action de la DEV à cet égard sera évaluée à l'aide de l'indicateur suivant :

- Nombre de données introduites dans la banque de données faune et flore

Description des actions et projets

Les marchés de services nécessaires à l'acquisition des données de monitoring et à leur intégration de la base de données seront attribués. De même, des subventions seront accordées aux associations naturalistes organisant la collecte et le contrôle de la qualité des données récoltées par les bénévoles.

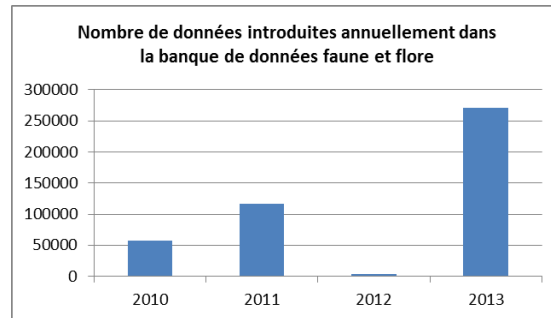
Un projet d'arrêté de schéma quinquennal organisant la surveillance de la biodiversité sera en outre élaboré et déposé en vue de son adoption par le Gouvernement en 1ère lecture, conformément aux dispositions à cet égard de l'ordonnance du 1er mars 2012 relative à la conservation de la nature.

IV.4.5.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Conventions d'études et de services de support à la politique générale et de planification en matière de gestion d'espaces verts

IV.4.5.4 Partenaires et conditions de réussite:

La mise en œuvre de la stratégie de monitoring fait appel aux compétences de divers laboratoires universitaires, d'institutions scientifiques, de bureaux d'étude spécialisés et d'associations naturalistes.

Omschrijving van de gerealiseerde acties en projecten

De gegevens die in het kader van de uitvoering van de monitoringstrategie werden verzameld, werden opgenomen in de databank 'biodiversiteit' die het publiek snel en vlot kan raadplegen. Deze gegevens stellen ons meer bepaald in staat aan de Europese en internationale verplichtingen inzake monitoring te voldoen. Voorts kunnen we aan de hand van die gegevens het volgende rapport over de staat van de natuur opstellen, waarin we de gevolgen van de uitvoering van het Gewestelijk natuurplan evalueren.

In 2015 hebben we vorderingen geboekt met het aanleggen van de database

en op het vlak van de scripts voor gegevensinvoer. Als gevolg daarvan zou de gegevensinvoer in 2016 vlotter moeten verlopen.

IV.4.5.2 Planning 2016

Het doel voor 2016 is gericht op de uitvoering van de acties die in de monitoringstrategie zijn opgenomen.

De werking van de AGR in dit verband wordt beoordeeld aan de hand van de volgende indicator:

- Aantal gegevens die jaarlijks worden ingevoerd in de databank voor fauna en flora

Omschrijving van de acties en projecten

De opdrachten voor aanneming van diensten die nodig zijn om de monitoringgegevens te verzamelen en op te nemen in de database zullen worden gegund. Er zullen ook subsidies worden toegekend aan de natuurverenigingen die instaan voor de organisatie van de inzameling en de kwaliteitscontrole van de gegevens die vrijwilligers verzamelen.

Bovendien zal een ontwerp van besluit van vijfjaarlijks schema tot organisatie van het toezicht op de biodiversiteit worden opgesteld en ingediend met het oog op zijn goedkeuring in 1ste lezing door de Regering, overeenkomstig de bepalingen in verband hiermee van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud.

IV.4.5.3 Budget:

21.001.08.01.1211 Overeenkomsten voor studies en ondersteunende diensten aan het algemene en het planningsbeleid inzake het beheer van groene ruimten

IV.4.5.4 Partners en slaagvoorwaarden:

Voor de uitvoering van de monitoringstrategie wordt een beroep gedaan op de competenties van verschillende universitaire laboratoria, wetenschappelijke instellingen, gespecialiseerde studie bureaus en natuurverenigingen.

Annexe 1 : Tableau récapitulatif de tous les objectifs stratégiques (OS) et objectifs opérationnels (OO)

Bijlage 1: Samenvattende tabel van alle strategische doelstellingen (SD) en operationele doelstellingen (OD)

OS1 : DÉVELOPPER ET AMÉNAGER DES INFRASTRUCTURES VERTES ET DE LA NATURE EN VILLE	SD1: ONTWIKKELING EN AANBRENGEN VAN GROENE INFRASTRUCTUUR EN VAN DE NATUUR IN DE STAD
OS1.OO1.1. AMENAGER DE NOUVEAUX ESPACES VERTS PUBLICS DANS LES ZONES DE CARENCE	SD1.OD1.1.: NIEUWE OPENBARE GROENE RUIMTEN AANLEGGEN IN DE TEKORTZONES
OS1.OO1.2. : RESTAURER LES PARCS DEGRADES ET EN OPTIMISER L'EQUILIBRE DES FONCTIONS	SD1.OD1.2.: BESCHADIGDE PARKEN RESTAUREREN EN ER HET EVENWICHT VAN DE FUNCTIES OPTIMALISEREN
OS1.OO1.3. DIFFUSER ET À ASSEOIR LE PLAN DE MAILLAGE JEUX ET SPORT COMME UNE PRIORITÉ POLITIQUE AUPRÈS DES PRINCIPAUX ACTEURS POTENTIELS (POUVOIRS PUBLICS, ENTREPRISES DU SECTEUR, ETC..)	SD1.OD1.3. HET SPEEL- EN SPORTNETWERK VERSPREIDEN EN VASTSTELLEN ALS EEN POLITIEKE PRIORITEIT BIJ DE BELANGRIJKSTE POTENTIËLE SPELERS (OVERHEDEN, BEDRIJVEN IN DE SECTOR ENZOVOORT)
OS1.OO1.4. INVESTIR EN VUE DE D'AUGMENTER LE RESEAU LUDO-SPORTIF EXISTANT AU SEIN DES ESPACES VERTS REGIONAUX	SD1.OD1.4. INVESTEREN OM HET BESTAANDE SPEEL- EN SPORTNETWERK IN DE GEWESTELIJKE GROENE RUIMTEN
OS1.OO1.5. METTRE EN ŒUVRE DE DEUX GROS PROJETS D'AMPLEUR REGIONALE VISANT LA CREATION DE DEUX DES QUATRE POLES RECREATIFS DE RAYONNEMENT REGIONAL PREVUS DANS LE PROGRAMME DE MAILLAGE JEUX	SD1.OD1.5. TWEE GROTE PROJECTEN VAN GEWESTELIJKE OMVANG UITVOEREN MET HET OOG OP DE CREATIE VAN TWEE VAN DE VIER RECREATIEPOLEN MET GEWESTELIJKE UITSTRALING ZOALS OPGENOMEN IN HET SPEELNETWERKPROGRAMMA
OS1.OO1.5. CREER DE NOUVEAUX POTAGERS ACCESSIBLES AU PUBLIC	SD1.OD1.5. NIEUWE VOOR HET PUBLIEK TOEGANKELIJKE MOESTUINEN AANLEGGEN
OS2 : GÉRER QUALITATIVEMENT LES INFRASTRUCTURES VERTES ET LA NATURE EN VILLE	SD2: DE GROENE INFRASTRUCTUUR EN DE NATUUR IN DE STAD OP KWALITATIEVE WIJZE BEHEREN
OS2.OO2.1. : ASSURER L'ENTRETIEN HORTICOLE ET TECHNIQUE DES ESPACES VERTS	SD2.OD2.1.: HET TUINBOUWKUNDIG EN TECHNISCH ONDERHOUD VAN DE GROENE RUIMTEN VRIJWAREN
OS3 : GÉRER QUALITATIVEMENT LES INFRASTRUCTURES VERTES ET LA NATURE EN VILLE	SD3: DE GROENE INFRASTRUCTUUR EN DE NATUUR IN DE STAD OP KWALITATIEVE WIJZE BEHEREN
OS3.OO3.1.ASSURER UNE BONNE DYNAMIQUE EVENEMENTIELLE SUR LES TERRAINS DONT L'IBGE A LA GESTION, TOUT EN VEILLANT AU MAINTIEN DE L'INTEGRITE DES ESPACES ET AU RESPECT DES DIFFERENTS USAGERS ET RIVERAINS	SD3.OD3.1. EEN GOEDE DYNAMIEK OP HET GEBIED VAN EVENEMENTEN VRIJWAREN OP DE TERREINEN DIE HET BIM BEHEERT EN TEGELIJK WAKEN OVER HET BEHOUD VAN DE INTEGRITEIT VAN DE RUIMTEN EN TOEZIEN OP HET RESPECT VOOR DE VERSCHILLENDE GEBRUIKERS EN BUURTBEWONERS
OS4 : ETRE LE CENTRE D'EXPERTISE EN MATIÈRE D'ESPACES VERTS ET DE NATURE AUPRÈS DES ACTEURS PUBLICS ET PRIVÉS	SD4. HET INTERNE EXPERTISECENTRUM ZIJN INZAKE GROENE RUIMTEN EN NATUUR BIJ PUBLIEKE EN PRIVATE SPELERS

<p>OS4.OO4.1 POURSUIVRE L'ELABORATION DES TEXTES REGLEMENTAIRES EN APPLICATION DE L'ORDONNANCE PESTICIDES ET VEILLER A LEUR MISE EN ŒUVRE DANS LE RESPECT DES PRESCRIPTIONS DE L'ORDONNANCE</p>	<p>SD4.OD4.1 VOORTWERKEN AAN HET OPSTELLEN VAN DE REGELGEVENDE TEKSTEN BIJ TOEPASSING VAN DE PESTICIDENORDONNANTIE EN EROP TOEZIEN DAT ZE WORDEN TOEGEPAST MET INACHTNEMING VAN DE BEPALINGEN VAN DE ORDONNANTIE</p>
<p>OS4.OO4.2 DEPOSER LES 3 ARRETES DE DESIGNATION NATURA 2000 EN VUE DE LEUR ADOPTION PAR LE GOUVERNEMENT EN 3E LECTURE</p>	<p>SD4.OD4.2 DE 3 BESLUITEN BETREFFENDE DE AANWIJZING TOT NATURA 2000-GEBIEDEN INDIENEN MET HET OOG OP HUN GOEDKEURING DOOR DE REGERING IN 3DE LEZING</p>
<p>OS4.OO4.3 METTRE EN ŒUVRE LES MESURES PRIORITAIRES DU PLAN NATURE DANS LE RESPECT DES PRESCRIPTIONS ET DU PLANNING</p>	<p>SD4.OD4.3. DE PRIORITAIRE MAATREGELEN VAN HET NATUURPLAN UITVOEREN MET INACHTNEMING VAN DE BEPALINGEN EN DE PLANNING</p>
<p>OS4.OO4.4 REPONDRE AUX DEMANDES D'AVIS RELATIVES A L'IMPACT DES PROJETS SUR LES SITES NATURA 2000 ET/OU LE MAILLAGE VERT DANS LES DELAIS LEGAUX</p>	<p>SD4.OD4.4. BINNEN DE WETTELIJKE TERMIJNEN ANTWOORD GEVEN OP DE VERZOEKEN TOT ADVIES IN VERBAND MET DE IMPACT VAN DE PROJECTEN OP DE NATURA 2000-GEBIEDEN EN/OF HET GROENE NETWERK</p>
<p>OS4.OO4.5 PLANIFIER ET METTRE EN ŒUVRE LE MONITORING EN MATIERE D'ESPACES VERTS ET DE NATURE</p>	<p>SD4.OD4.5 DE MONITORING INZAKE GROENE RUIMTEN EN NATUUR PLANNEN EN UITVOEREN</p>

Annexe 2 : Agenda de la réglementation

Bijlage 2: Regelgevingsagenda

Contenu (titre, brève description, occasion et objectif) :	Inhoud (titel, korte omschrijving, aanleiding en doelstelling):
<p><i>Arrêté de Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale relatif à la détermination des modalités d'organisation de l'examen centralisé et des formations visés aux articles 13 à 16 de l'ordonnance du 20 juin 2013 relative à une utilisation des pesticides compatible avec le développement durable en Région de Bruxelles-Capitale</i></p> <p>Ce texte réglementaire met en œuvre les articles 13 à 16 de l'ordonnance pesticides, en ce qui concerne les formations en vue d'obtenir la phytolice (la délivrance de la phytolice est de compétence fédérale tandis que les formations sont de compétences régionales). Toute personne qui vend ou conseille des produits phytopharmaceutiques à usage professionnel et tout utilisateur de produits phytopharmaceutiques dans le cadre de son activité professionnelle devra posséder une phytolice.</p> <p>L'objectif est d'organiser les formations et les examens à partir de 2016.</p>	<p><i>Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot vaststelling van de voorwaarden betreffende de organisatie van het centraal examen en de opleidingen zoals bedoeld in de artikelen 13 tot 16 van de ordonnantie van 20 juni 2013 betreffende een pesticidegebruik dat verenigbaar is met de duurzame ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest</i></p> <p>Dit besluit voert de artikelen 13 tot 16 van de pesticidenordonnantie uit voor wat betreft de opleidingen om de fytolice te verkrijgen (de afgifte van de fytolice is een federale bevoegdheid, terwijl de Gewesten bevoegd zijn om de opleidingen te organiseren). Al wie in het kader van zijn beroepsbezigheid fytofarmaceutische producten voor professioneel gebruik verkoopt of aanbeveelt, moet in het bezit zijn van een fytolice.</p> <p>Het doel bestaat erin om de opleidingen en examens te organiseren vanaf 2016.</p>
<p>Objectif stratégique : Etre le centre d'expertise en matière d'EV et de nature auprès des acteurs publics et privés</p>	<p>Strategische doelstelling: Het intern expertisecentrum inzake groene ruimten en natuur bij de overheidsspelers zijn.</p>
<p>Situation actuelle et la planification future : avant-projet en cours de finalisation – première lecture planifiée pour début du 1er trimestre 2016.</p>	<p>Stand van zaken en verdere planning: voorontwerp wordt momenteel afgewerkt – eerste lezing gepland voor het begin van het 1ste trimester van 2016.</p>
<p>Contenu (titre, brève description, occasion et objectif) :</p>	<p>Inhoud (titel, korte omschrijving, aanleiding en doelstelling):</p>

<p><i>Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale relatif au plan d'application des pesticides pour les gestionnaires d'espaces publics</i></p> <p>Ce texte réglementaire met en œuvre l'article 6, §2, 1° de l'ordonnance pesticides, qui prévoit qu'au plus tard au 31 décembre 2014 les gestionnaires d'espaces publics élaborent un plan relatif à l'application des pesticides dans les espaces publics selon le contenu minimal et les modalités définies par le gouvernement.</p> <p>Ce plan doit énumérer les mesures nécessaires pour mettre en pratique une réduction progressive de l'utilisation des pesticides dans les espaces publics jusqu'au 31 décembre 2018 au plus tard.</p>	<p><i>Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering betreffende het plan inzake het gebruik van pesticiden voor de beheerders van openbare ruimten</i></p> <p>Dit besluit voert artikel 6, §2, 1° van de pesticidenordonnantie uit, dat bepaalt dat de beheerders van openbare ruimten ten laatste tegen 31 december 2014 een plan moeten opmaken met betrekking tot het gebruik van pesticiden in openbare ruimten volgens de minimale inhoud en de voorwaarden die de Regering heeft vastgesteld.</p> <p>Het plan moet de maatregelen opsommen die vereist zijn om een progressieve vermindering van het gebruik van pesticiden in openbare ruimten in de praktijk te brengen tot uiterlijk 31 december 2018.</p>
<p>Objectif stratégique : Etre le centre d'expertise en matière d'EV et de nature auprès des acteurs publics et privés</p>	<p>Strategische doelstelling: Het intern expertisecentrum inzake groene ruimten en natuur bij de overheidsspelers zijn.</p>
<p>Situation actuelle et la planification future : avant-projet en cours de finalisation – adoption planifiée pour début du 1er trimestre 2016.</p>	<p>Stand van zaken en verdere planning: voorontwerp wordt momenteel afgewerkt – goedkeuring gepland voor het begin van het 1ste trimester van 2016.</p>
<p>Contenu (titre, brève description, occasion et objectif) :</p> <p><i>Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale portant désignation du site Natura 2000 – BE1000001 : « La Forêt de Soignes avec lisières et domaines boisés avoisinants et la Vallée de la Woluwe - complexe Forêt de Soignes - Vallée de la Woluwe »</i></p> <p>En vertu des directives Habitats et Oiseaux ayant pour objet de contribuer à assurer la biodiversité par la conservation des habitats naturels ainsi que la faune et la flore sauvages sur le territoire européen des États membres de l'Union européenne, la Région de Bruxelles-Capitale doit octroyer un statut de protection particulier aux parties de son territoire les plus appropriées pour garantir la conservation des habitats et des espèces présentant un intérêt au niveau communautaire, listés dans les annexes desdites directives.</p> <p>La Région de Bruxelles-Capitale a proposé, le 23 décembre 2002, à la Commission européenne trois sites susceptibles d'être identifiés comme sites d'importance communautaire et désignés comme zones spéciales de conservation Natura 2000.</p>	<p>Inhoud (titel, korte omschrijving, gelegenheid en doelstelling):</p> <p><i>Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied – BE1000001: 'Het Zoniënwoud met bosranden en aangrenzende beboste domeinen en de vallei van de Woluwe - complex Zoniënwoud - Vallei van de Woluwe'</i></p> <p>Krachtens zowel de Habitat- als de Vogelrichtlijn die tot doel hebben bij te dragen tot het verzekeren van de biodiversiteit door de instandhouding van de natuurlijke habitats evenals de wilde fauna en flora op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie moet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een bijzonder beschermingsstatuut toekennen aan de delen van zijn grondgebied die het meest geschikt zijn om de instandhouding te verzekeren van de habitats en soorten die een gemeenschappelijk belang vertegenwoordigen en worden opgesomd in de bijlagen van de bovenvermelde richtlijnen.</p> <p>Op 23 december 2002 stelde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan de Europese Commissie drie gebieden voor die in aanmerking kwamen om te worden geïdentificeerd als gebieden van gemeenschappelijk belang en worden aangewezen als speciale</p>

Objectif stratégique : Etre le centre d'expertise en matière d'EV et de nature auprès des acteurs publics et privés	Strategische doelstelling: Het intern expertisecentrum inzake groene ruimten en natuur bij de overheidsspelers zijn.
Situation actuelle et la planification future :	Huidige situatie en toekomstplannen:
Situation actuelle et la planification future : Passage en 1ere lecture effectué – Enquête publique et avis des instances consultatives en cours	Huidige situatie en toekomstplannen: 1ste lezing voltooid – Openbaar onderzoek en adviesverlening van de raadgevende instanties in uitvoering

Contenu (titre, brève description, occasion et objectif) :	Inhoud (titel, korte omschrijving, gelegenheid en doelstelling):
<p><i>Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale portant désignation du site Natura 2000 – BE1000003 : « Zones boisées et zones humides de la vallée du Molenbeek dans le Nord-Ouest de la Région bruxelloise »</i></p> <p>En vertu des directives Habitats et Oiseaux ayant pour objet de contribuer à assurer la biodiversité par la conservation des habitats naturels ainsi que la faune et la flore sauvages sur le territoire européen des États membres de l'Union européenne, la Région de Bruxelles-Capitale doit octroyer un statut de protection particulier aux parties de son territoire les plus appropriées pour garantir la conservation des habitats et des espèces présentant un intérêt au niveau communautaire, listés dans les annexes desdites directives.</p> <p>La Région de Bruxelles-Capitale a proposé, le 23 décembre 2002, à la Commission européenne trois sites susceptibles d'être identifiés comme sites d'importance communautaire et désignés comme zones spéciales de conservation Natura 2000.</p> <p>La désignation de ces trois zones spéciales de conservation doit aujourd'hui être rapidement concrétisée. En effet, après une procédure EU pilot initiée le 22 avril 2013 dont la réponse a été rejetée par le Commission le 9 septembre 2014, la Belgique est depuis le 27 mars 2015 sous le coup d'une mise en demeure pour avoir manqué à l'obligation de désigner les SIC en tant que ZSC et d'établir des priorités pour leur conservation ainsi que pour avoir manqué à l'obligation d'arrêter les mesures de conservation nécessaires.</p>	<p><i>Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied – BE1000003: 'Bosgebieden en vochtige gebieden van de Molenbeekvallei in het noordwesten van het Brussels Gewest'</i></p> <p>Krachtens zowel de Habitat- als de Vogelrichtlijn die tot doel hebben bij te dragen tot het verzekeren van de biodiversiteit door de instandhouding van de natuurlijke habitats evenals de wilde fauna en flora op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie moet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een bijzonder beschermingsstatuut toekennen aan de delen van zijn grondgebied die het meest geschikt zijn om de instandhouding te verzekeren van de habitats en soorten die een gemeenschappelijk belang vertegenwoordigen en worden opgesomd in de bijlagen van de bovenvermelde richtlijnen.</p> <p>Op 23 december 2002 stelde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan de Europese Commissie drie gebieden voor die in aanmerking kwamen om te worden geïdentificeerd als gebieden van gemeenschappelijk belang en worden aangewezen als speciale beschermingszones Natura 2000.</p> <p>De aanwijzing van deze drie speciale beschermingszones moet nu snel worden geconcretiseerd. Immers, na een gestructureerde dialoog (zogenaamde procedure 'EU pilot') die op 22 april 2013 werd geïnitieerd en waarvan de Commissie het antwoord heeft afgewezen op 9 september 2014, is België sinds 27 maart 2015 het voorwerp van een ingebrekestelling daar ons land niet heeft voldaan aan de verplichting om de GCB aan te wijzen als SBZ en geen prioriteiten voor hun conservering heeft vastgesteld, en evenmin aan de verplichting om de</p>
Objectif stratégique : Etre le centre d'expertise en matière d'EV et de nature auprès des acteurs publics et privés	Strategische doelstelling: Het intern expertisecentrum inzake groene ruimten en natuur bij de overheidsspelers zijn.

<p>Situation actuelle et la planification future : Passage en 1ere lecture effectué – Enquête publique et avis des instances consultatives en cours</p> <p>Adoption prévue courant 2016.</p>	<p>Huidige situatie en toekomstplannen: 1ste lezing voltooid – Openbaar onderzoek en adviesverlening van de raadgevende instanties in uitvoering</p> <p>Goedkeuring voorzien in de loop van 2016.</p>
<p>(...)</p>	<p>(...)</p>

Annexe 3 : Etat des lieux concernant la suite donnée aux recommandations de la Cour des comptes

Bijlage 3 : De stand van zaken over het gevolg dat aan de aanbevelingen van het Rekenhof werd gegeven

Référence à la Cour des comptes (Rapports/ documents) :	Referentie Rekenhof (rapporten/ documenten):
Recommandations de la Cour des comptes :	Aanbevelingen van het Rekenhof:
Application des recommandations :	Uitvoering van de aanbevelingen:

Référence à la Cour des comptes (Rapports/ documents) :	Referentie Rekenhof (rapporten/ documenten):
Recommandations de la Cour des comptes :	Aanbevelingen van het Rekenhof:
Application des recommandations :	Uitvoering van de aanbevelingen:

(...)

(...)